

Capreolus

TIJDSCHRIFT VOOR REEWILDBEHEER

9^e jaargang, nr. 28

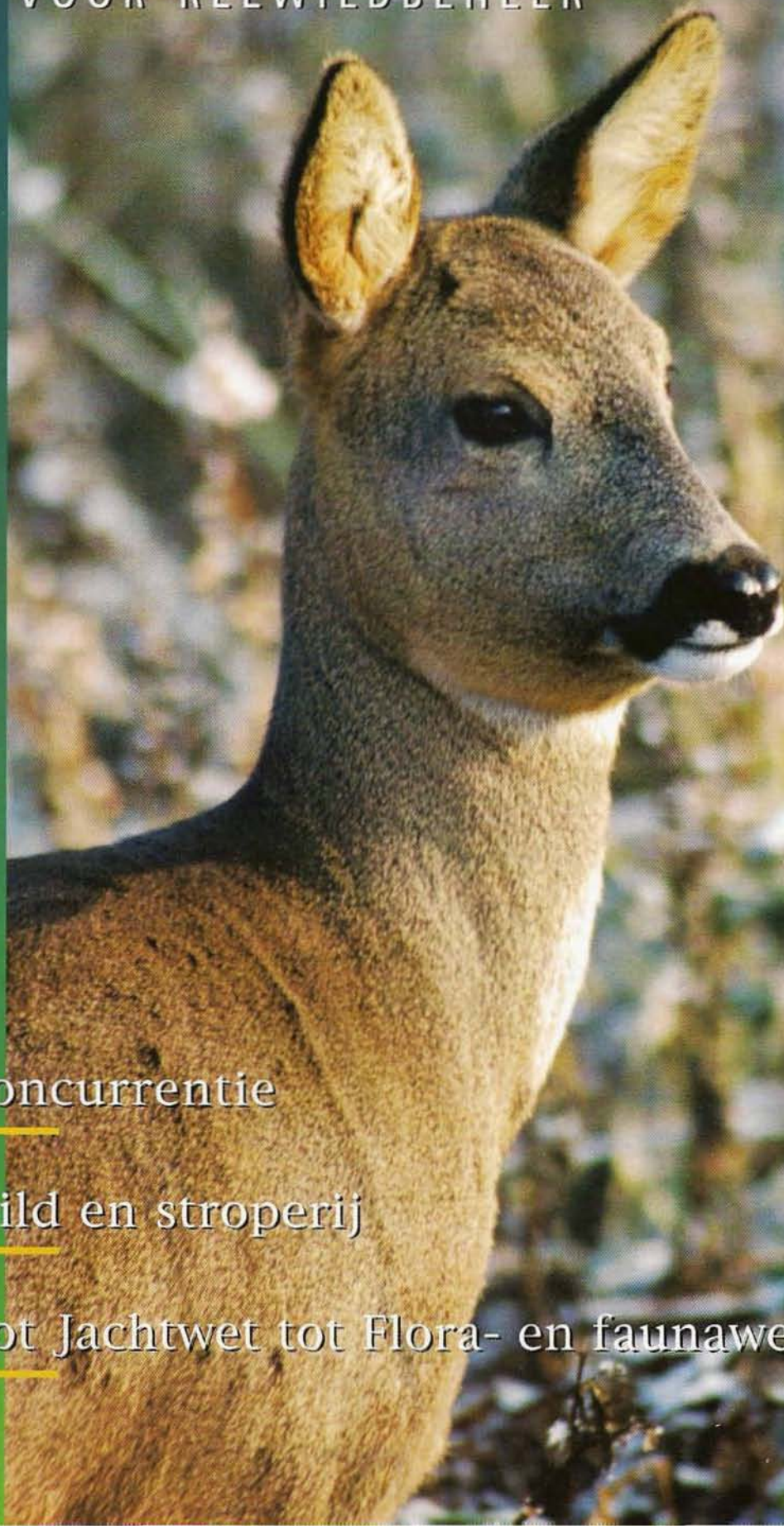
Januari 2001

50 jaar
vereniging
Het Reewild
1951 - 2001

Predatie en concurrentie

50 jaren reewild en stroperij

Van Jagtwet tot Jachtwet tot Flora- en faunawet

Inhoud

50 Jaar Vereniging Het Reewild	3
Van mededelingenblad tot Capreolus	4
Een halve eeuw reewildbeheer	5
Predatie en concurrentie	8
Reeën en recreatie	12
Reewild en bestandontwikkeling	16
Vertraagde implantatie II	19
50 Jaren reewild en stroperij	20
Van Jagtwet tot Jachtwet tot ...	24
Reeën en F&F-wet	28
Reeën, een gedicht	30
Jubileum-Symposium	30
Beheertentoonstellingen	31
Doelstelling Vereniging Het Reewild	32
Verdeling taken	32
Aan allen...	33
Wie de jeugd heeft...	33
Voor u gelezen	34
Capréolus, capréolus	35

Colofon

opgericht op 21 april 1951.

Capreolus, Tijdschrift voor Reewildbeheer
van de Vereniging Het Reewild
ISSN: 0929-1091
Verschijnt: 4 x per jaar
Beschermer: Z.K.H. Prins Bernhard

Redactie:

G.J. Spek - Eindredacteur
R.L. van Nederpelt - Redactielid ad interim
B.L. Boers - Redactielid

Redactie ondersteuning:

Mw. J.A.M. Hendriks-Hueber - Fotomateriaal
R.C. van Dijk - Advertentie Acquisitie
J.M. Smit - Correspondent buitenlandse tijdschriften

Bestuur:

P. Schenk	voorzitter (1998)
J. van de Waerdt	secretaris (2000)
R.L. van Nederpelt	penningmeester (1993)
R.A.N van Heek	lid (2000)
J.H. Bakker	lid (1996)
J.B.M. Hoefsloot	lid (1997)
A. ten Oever	lid (2000)
W.A.P. Remijnse	lid (2000)
Dr A.P.M. Rutten	lid (1993)
Ir J.M. Seroo	lid (1985)
C.J.M. Slikkerveer	lid (1997)
C.W. Jolles	lid (2000)
G.F.H. van der Woude	lid (1994)

Adviseurs:

Mr P. van Schooten - Juridische zaken
B.P. Rauwerda - Public Relations
E. van Veen - Journalist
Prof. Dr. J.L. van Haaften - Bioloog
G.J. Spek - Technische adviezen

Secretariaat:

J.van de Waerdt,
Kamillelaan 11,
3925 RG Scherpenzeel.
tel: 033-4691797
fax: 033-4691797
E-mail: info@reewild.nl

Slijpplaatjes:

G.J.M. Koenderink,
Lhee 96, 7991 PK Dwingeloo.
tel: 0521-597356

Coördinator keurmeesters:

J. Schoonderbeek,
Meidoornstraat 16, 7497 MG Bentelo.
tel: 0547-292228

Vormgeving & Druk:

Direct Promotion & Advertising B.V.,
George Westinghousestraat 2, 1097 BA Amsterdam.

Contributie: fl. 50,- per jaar.

Bankrelatie:

ABN - AMRO Bank rek.nummer 49.70.37.440
t.n.v. Vereniging "Het Reewild" te Garderen.

"Capreolus" is het onafhankelijke orgaan van de Vereniging Het Reewild. De weergegeven meningen komen niet noodzakelijkerwijs overeen met die van het bestuur. De redactie behoudt zich het recht voor, elke reactie te korten of te redigeren.

Copy voor de volgende 'Capreolus' voor 1 februari 2001 zenden aan redactie van Capreolus:
Elburgerweg 146, 8171 RJ Vaassen.

Foto voorpagina:

J. Hendriks

Voorwoord

50 Jaar Vereniging Het Reewild

50 Jaren steeds planmatiger reewildbeheer liggen achter ons. Beheer van een diersoort die zich in de loop der jaren geweldig heeft weten aan te passen aan alle veranderende omstandigheden. Die enorm in aantallen is toegenomen.

De vooruitziende blik van de initiatiefnemers van weleer die de Vereniging Reewild hebben opgericht heeft daar zeker toe bijgedragen. Maar ook het meedenken van de wetgever via de jachtwet van 1954 en volgende invullingen van deze wet. Wetenschappelijk onderzoek en de toename van de kennis omtrent de ecologie van deze diersoort. Opleiding van reewildjagers/beheerders. Effectieve stroperijbestrijding. Al deze ontwikkelingen hebben er toe bijgedragen dat deze enorme toename in aantallen plaats heeft kunnen vinden zonder dat dit tot grote problemen aanleiding heeft gegeven. Integendeel, heel veel mensen verwelkomen de toename van deze aantrekkelijke dieren in natuur- en cultuurgebieden. Het ree heeft een grote betekenis voor de recreatie, maar de recreatie ook voor de reeën. Over veel van deze bovengenoemde aspecten vindt u bijdragen in dit nummer.

De toekomst baart ons echter zorgen. De verstedelijking van Nederland gaat maar door. Lintbebouwing langs de belangrijke

verkeersaders bemoeilijkt de uitwisseling tussen de reewildpopulaties. Dit kan mogelijk tot verlies van genen binnen de populaties leiden, met alle risico's van dien. De komende Flora- en Faunawet die, ondanks herhaaldelijk aandringen, het criterium "beheer" voor ingrijpen in de reeënpopulaties niet erkend. Het wegvallen van een belangrijk deel toezicht in het buitengebied door het verdwijnen van particuliere jachtopzichters, tevens bijzondere opsporingsambtenaren. De opvattingen van sommigen die ter wille van de spontaniteit van natuurlijke processen bereid zijn om catastrofes binnen populaties, en daardoor grootschalig dierenleed, te accepteren. Al deze zaken kunnen een breuk in de tot nu toe zo succesvolle geschiedenis van het reewild in Nederland betekenen.

Het is daarom het voornemen tijdens onze officiële jubileumviering op 21 april 2001 door middel van een symposium uitgebreid aandacht aan de ontwikkelingen voor de toekomst te besteden. Want ook de komende tijd is het de uitdrukkelijke bedoeling van de Vereniging om, rekening houdende met moderne inzichten en toegenomen kennis, op de bres te blijven staan voor de belangen van de reeën, zoals is vastgelegd in het in 2000 tot stand gekomen "mission statement".

Ik besluit dan ook met de wens dat het goede werk van de Vereniging Reewild nog vele jaren kan worden voortgezet ten bate van de reeën.

P. Schenk
voorzitter

Van Mededelingenblad...

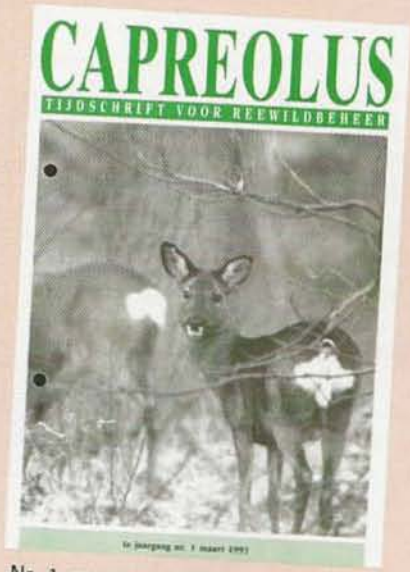
Het allereerste nummer uit maart 1984...

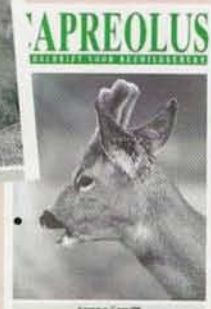
...met een brief van Z.K.H. Prins Bernhard.

...tot Capreolus

Nr. 1 van maart 1993 met een nieuwe naam.

Een halve eeuw reewildbeheer

Door Wil Huygen

Foto: G. Baay

Voor u ligt het eerste nummer van *Capreolus* in 2001, het Tijdschrift voor Reewildbeheer, waarin het historische feit wordt herdacht dat de Vereniging Het Reewild op 21 april 1951 werd opgericht. Het bereiken van die mijlpaal is een welgemeende felicitatie waard.

In de eerste 33 jaar na de oprichting is er geen blad verschenen. Er waren eenvoudig te weinig leden.

De voorloper van bovengenoemd blad verscheen onder redactie van de heren H. Eikelboom, G.W. Boele en P.H. Schneider in maart 1984 onder de naam: *Het Reewild*, met als ondertitel: *Mededelingen van de Vereniging Het Reewild*. Het was een kwartaalblad en bleef dat tot juli 1990. Daarna zette P.H. Schneider het contact met de leden voort in drie *Nieuwsbrieven*, te weten in februari 1991, september 1991 en februari 1992.

Het eerstvolgende nummer kwam in maart 1993 uit, kreeg de titel *Capreolus, tijdschrift voor reewildbeheer* en was zwart-wit gedrukt op A5 formaat. Tot en met december 1998 verschenen er 20 nummers. De redactie bestond uit M. Aberson, T. Kolle, J. van Haaften, mevrouw J. van Herp-Bruynius, P. Schneider en mevrouw M. Spaargaren.

Begin maart 1999 verscheen dan het eerste blad in de huidige vorm op A4-formaat in kleur als nummer 21. De definitieve titel luidde opnieuw: *Capreolus, tijdschrift voor reewildbeheer*.

In de turbulente vijftig jaren die achter ons liggen, is er een enorme opbloei geweest in de aandacht en de kennis betreffende het reewild, een soort gewetensbezinning die haar gelijke niet kent in de waardering van enige andere diersoort.

Vanouds heeft het ree, de *Waldrandschlüpfer* zoals von Raesfeld hem noemt, immers een weinig spectaculair bestaan geleid, behalve voor de ware dieren- en natuurliefhebber. Het kreeg van de jagers nauwelijks aandacht, omdat rood- of zwartwild, en kleinwild, eeuwen lang op de eerste plaats waren gekomen. Erger nog: het ree was eigenlijk maar een lastpost die landbouwschade veroorzaakte, de bers op groot wild op cruciale momenten verstoorde en door zijn onberekenbaarheid niet geschikt was voor de aan parforcejachten verslaafde bovenlaag.

Tekenend is dat het in Engeland tot in onze tijd nog gebruik was het ree aan te duiden

als ongedierte (*vermin*) of de *poor men's stag*, waarop de gangbare schadelijkwildbestrijding van toepassing was. In ons land mocht het nog tot aan de vijfde Jachtwet van 3 november 1954 met hagel worden geschoten. In Frankrijk is het ree eveneens lange tijd in jagerskringen niet hoog aangeslagen geweest.

De definitieve omslag naar aandacht en eerbied voor het ree werd in de eerste helft van de twintigste eeuw ingezet door enkele wijze mannen, van wie Mr. J.O. Thate een bestuurlijke en literaire sleutelrol heeft gespeeld. In dit verband mag niet onvermeld blijven dat de eerste redacteur van de *Nederlandsche Jager*, Moustache, in dit blad er reeds in de jaren twintig op aandrang meer zorg aan het reewild te besteden.

Thate heeft tezamen met W.H. Taets van Amerongen en C.J. Coldewey op 21 april 1951 de Vereniging Het Reewild opgericht, waarna de bovengenoemde vijfde Jachtwet 3 _ jaar later mede door hun toedoen van kracht werd. Deze wet verenigde eindelijk de belangen van de jacht, bosbouw, landbouw en natuurbescherming in zich, hoewel het landbouwbelang bleef prevaleren. Het was

voortaan verboden het reewild door middel van drijf- of drukjachten te bejagen, voor het ree mocht alleen nog sneldeformerende kogelmunitie met een minimale E 100-waarde van 980 Joule worden gebruikt om een snelle dood te bewerkstelligen (een Joule is een energie-eenheid, uitgedacht door de Engelse bierbrouwer, James Prescott Joule (1818-1889), later natuurkundige) en er kwam een merkenregeling, waarover later meer.

De eerste voorzitter van de Vereniging Het Reewild was genoemde Taets van Amerongen. Na hem heeft Thate meer dan vijftien jaar het voorzitterschap bekleed. Zijn opvolgers waren achtereenvolgens H.J.A. van Beuningen (eerste insteller van een reewild-wisselprijs), M. Vos, Th. Enklaar, M. de Savornin Lohman, T. Kolle en thans P. Schenk. C.J. Coldewey fungeerde gedurende een groot aantal jaren als onvermoeibare secretaris-penningmeester. Hij kreeg samen met J. van Limburg Stirum in 1954 de opdracht de belangrijkste Nederlandse ree-, rood- en zwartwildtrofeeën met die van het Koninklijke Jachtappartement van het Loo, naar de internationale tentoonstelling in Düsseldorf te brengen. Zij bleven daar een

week, niet alleen om het Nederlandse paviljoen in te richten, maar ook om van de Duitse *Forstmeister* Sartorius het keuren van reewildgeweien te leren. Zij hebben later aan de hand daarvan cursussen aan de leden van Het Reewild kunnen geven. Nog later resulteerde dit in het aanstellen van officiële keurmeesters. Van Limburg Stirum ontwierp een instrument om de waterverplaatsing (volumemeting) van het gewei te meten. Tevens adviseerde laatstgenoemde de toenmalige minister over de kalibers van de kogelgeweren, die voor reewild verplicht waren gesteld.

De vereniging heeft altijd kunnen beschikken over de medewerking van enthousiaste reewildliefhebbers, als bestuurslid, als reewilddeskundige of anderszins. Om er enkele te noemen: A. ten Cate, J. Scholten (experimentele kwaliteitsverbetering van reewild in eigen raster), Teerink (administrateur) en anderen.

Speciale vermelding verdienen de heren J. Maliepaard en W.J. Schuitemaker. Zij waren de politieke zwaargewichten die op aandringen van het jonge reewildbestuur de invoe-

ring van de merkenregeling (de *reewildloodjes*) definitief tegen een niet geringe weerstand gestalte hebben gegeven, een instelling die weliswaar een vrij grote administratieve belasting betekende, maar van grote waarde voor het beheer en de ontwikkeling van de reewildstand is gebleken. Daarbij mag niet worden vergeten dat Schuitemaker vanuit Den Haag gaarne gebruik maakte van de diensten van secretaris Coldewey om lokaal vast te stellen op hoeveel loodjes deze en gene reewildjager recht had, een opdracht die neerkwam op een wisseling van 1500 brieven per jaar.

Vandaag de dag spreken we niet meer over de reewildjacht, maar, bij gebrek aan predatoren, over reeënbeheer, omdat die laatste term beter uitdrukt waar het om gaat: het beheren van een gezonde reeënstand, met inachtneming van de belangen van alle groepingen die een raakvlak met het ree hebben. Dit beheer hield in het verleden en houdt thans nog het bestaan van enkele onvoorwaardelijke beginselen in:

- een aantalsregulering op basis van draagkrachtmodellen, vooral te realiseren in de jaarlingenklasse, met inachtneming van een verstandige geslachtsverhouding tussen mannelijk en vrouwelijk reewild en een gerichte piramidevormige opbouw van de populatie;
- het wegnemen van oude, zieke en invalide exemplaren, dan wel het toepassen van diervriendelijke ziekte- en overbevolkingsmaatregelen;
- het verbeteren of doen verbeteren van de zogenaamde veldgrenzen, waaronder wordt verstaan de zo breed mogelijke grens tussen laveigebied en dekking;
- het extra aandacht besteden aan reewild dat zich door dominante, hiërarchisch hoger staande reeën naar voedselarme gebieden heeft laten verjagen (J. Poutsma), ook als het gaat om normale migratieverschijnselen.

Om op basis van deze principes een reewildbestand te optimaliseren is het geweer onontbeerlijk. In de Duitssprekende landen spreekt men in dit verband terecht over *Hege mit der Büchse*.

De steeds weer de kop opstekende pleidooien om het reewild geheel aan zichzelf over te laten, zonder ingrijpen van de mens, staan

Hr. Maliepaard

Foto: J. Hendriks

Foto: M. Smits

garant voor een hoeveelheid dierenleed in de vorm van ziekte, lijden en lange doodsstrijd, die onvergelykbaar groter is dan de snelle dood door een deskundig geplaatste kogel. Als tussenoplossing valt dan te beluisteren dat het afschot door beroepspersoneel dient te worden verricht. Afgezien van een veelvoud aan gemeenschapskosten is dit een schijnoplossing. Niet dat beroepspersoneel zich minder goed van zijn taak zou kwijten dan de goed geoefende reewildbeheerder, maar er is geen reden om aan te nemen dat de eerstgenoemde categorie het beter doet. De kennis en kunde die vanuit de Vereniging Het Reewild (en de KNJV) naar hun leden worden uitgedragen, dekken bovendien alle facetten van het beheer optimaal en gaan via wetenschappelijke nascholingscursussen effectief met hun tijd mee. Aan de basis van actief reewildbeheer staan de overtuiging en de wil om die taakstelling naar eer en geweten te vervullen. Behalve dat is de zelfstandige reewildbeheerder van hoog tot laag een sterk gemotiveerd, om niet te zeggen gepassioneerd mens, waar het zijn reewild betreft. En als we dan in *Van Dale* kijken zien we dat

het woord *passie* betekent: *hartstochtelijke liefde*. Die twee woorden klinken misschien wat hoogdravend, maar ze zijn er niet minder waar om.

Of de wonderlijke vermenigvuldiging van het reewild tussen het jaar 1900 (2500 stuks) en het jaar 2000 (60.000 stuks of meer) alleen aan menselijk beheer is te danken mag dan wat de kwantiteit betreft ter discussie staan, maar zeer zeker niet wat de kwaliteit betreft.

Kwalitatief kunnen georganiseerde en ongeorganiseerde reewildbeheerders op een individuele gezondheidstoestand van het Nederlandse reewild wijzen die er wezen mag. In Tsjechië, Zweden en Polen mogen er hogere lichaams- en gewegewichten geconstateerd worden, voor onze maatstaven hebben wij over de hele linie sterk reewild in huis. Overigens blijft het een interessant raadsel waarom de gigantische bevolkingsgroei, de nieuwbouw, de uitbreiding van het wegen- en spoorwegennet, de industriële revolutie, de enorme recreatiedruk en de versnippering van leefgebieden deze toename van het reewild niet hebben kunnen ver-

hinderen. Blijkbaar is het schuwe ree geruisloos een cultuurvolger geworden, met behoud van zijn wilde eigenschappen, waaronder mag worden verstaan dat ondanks vaste leefpatronen het zich niet laat cultiveren, temmen en domesticeren. Het blijft een mysterieus, eigenzinnig, onberekenbaar wezen, dat bijna altijd wonderlijk goed weet waar gevaar dreigt. Hier staat tegenover dat het zich – in de ons omringende landen – beduidend meer dan in Nederland – volkomen vertrouwd overdag laat zien, maar steeds zonder risico te nemen.

Aangezien de Nederlandse jagers, in welk verband dan ook, gedurende de hele 20e eeuw het reewildbeheer hebben uitgeoefend, stellen wij vast dat het reewild daar niet slecht bij is gevaren. De serieuze aanpak van schietvaardigheid, reewildkennis, weidelijkheid, dierenliefde, wetenschappelijke onderzoeksmethoden en bovenal zelfbeheersing, heeft binnen en buiten de grenzen aan de wieg gestaan van een leidende positie van Duitse, Oostenrijkse, Tsjechische en Nederlandse reewilddeskundigen. Om er, afgezien van de eerder in dit artikel genoemde namen, een paar te noemen: F. von Raesfeld, Bubenik, Grundel, J. van Haaften, J. Poutsma, D. Wildschut, J. Voute, S. Siebenga, Groot Bruinderink, Goosen, Greydanus en vele anderen, terwijl pas veel later wetenschappelijke geluiden uit Groot-Brittannië overkwamen (R. Prior, I. Alcock).

Zij allen hebben hun steentje, of vaak een flinke steen, bijgedragen tot het doorgrond en van het in wezen ondoorgroendelijke reewild. Het is wegens plaatsgebrek niet mogelijk om hier diep op hun wetenschappelijke prestaties in te gaan.

Wij zijn thans allen doordrongen van het feit dat het beheren van reewild de morele plicht met zich meebrengt om zich een grondige kennis van het reewild eigen te maken. We moeten de ins and outs van de leeftijds-schatting beheersen, ongeacht het feit dat we allemaal toch nog voor verrassingen komen te staan en wij moeten de gewei-, gedrags- en lichaamsbeoordeling onder de knie hebben. Ieder dient over recente wetenschap te beschikken inzake ziektebestrijding, en de rijkdom of de armoede van de biotoop consequent in het afschotplan te betrekken. Dat is een optelsom van na te streven en deels reeds bereikte zaken, waarvoor de komende generaties ons dankbaar zullen zijn.

Predatie en concurrentie

Door Dr. J.L. van Haften

Binnen alle levensgemeenschappen kunnen dieren elkaar het leven heel erg zuur of zelfs onmogelijk maken. Dit gebeurt door predatie en door concurrentie.

Roven en plunderen

Prederen betekent letterlijk roven of plunderen, eigenlijk een vreemde beschrijving voor iets wat in de natuur een hele normale gang van zaken, ja zelfs een noodzakelijke activiteit is. Wij mensen hebben dit reguleren van de ene diersoort door een andere diersoort als een soort plunderen of roven geïnterpreteerd omdat wij de predatoren als onze concurrenten beschouwen.

Wat houdt nu in werkelijkheid dit roven in en wie doet dat of moeten het doen?

Voedselpyramide

In de natuur komen planteneters en vleeseters naast elkaar voor. De taak van de planteneters is onder meer de uitbreiding van bepaalde vegetaties tegen te houden, zodat er een grote diversiteit aan plantensoorten blijft bestaan. Wanneer deze planteneters, mede door het goede voedsel, in een gezonde conditie zijn, zullen zij zich voortplanten. Door toename van deze populaties zal verhoogde schade aan de vegetatie optreden, zoals wij dat onder andere in Nieuw Zeeland zien waar een te grote populatie aan edelherten veel schade aan de vegetatie toebrengt. In Schotland veroorzaakt een zeer hoge hertenstand al meer dan 200 jaar grote schade aan de bosbouw. Hierdoor kan een natuurlijke bosverjonging niet van de grond komen.

Op den duur zullen de bossen dus verdwijnen tenzij men op tijd maatregelen treft (Magnusson, 1993).

Relatie predator / prooidier

Het afnemen van het aantal predatoren leidde in Alaska en in Yukon tot een sterk verhoogde elandenstand met als gevolg overbegrazing. Hierdoor werd de conditie van de elanden zo slecht dat een hoge frequentie van botbreuken voorkwam, zelfs bij jonge dieren (Ytrehus, 1999).

Dit zelfde hebben wij zo'n 40 jaar geleden in ons eigen land meegemaakt, waar een te grote dichtheid van edelherten eveneens resulteerde in een slechte conditie en het ontstaan van beenbreuken.

Sterke populatiegroei kunnen tot zulke hoge aantallen witstaartherten leiden dat daardoor de vegetatie de begrazing niet meer kan verdragen, waardoor een *crash* (een plotse sterke achteruitgang van de populatie door stress, ziektes en ondervoeding, *red*) ontstaat (Davidson, 1997).

Op het eiland St. Matthew groeide een rendierpopulatie van 29 tot over de 6000 stuks

Foto: J. Hendriks

Foto: J. Hendriks

in 19 jaar tijd! Daarna kwam de *crash* en bleven er nog 50 dieren over, die zich niet meer konden handhaven. Er waren namelijk geen mannelijke dieren meer over, waardoor de populatie uitstierf (Jefferies, 1994).

De aantallen planteneters moeten dus op hun beurt kort worden gehouden, want wat is het gevolg wanneer de populatieuitbreiding van planteneters, zoals het ree, ongebreideld kan doorgaan?

Op zichzelf is het prachtig dat er jaarlijks aanwas is om opengevallen plaatsen weer op te vullen. Wanneer echter de aanwas groter is dan het aantal opengevallen plaatsen moeten er dieren kunnen emigreren naar andere terreinen, waar nog geen of slechts weinig reewild aanwezig is. In ons land is deze periode al lang verleden tijd. Het ree heeft zich over praktisch ons hele land, waar voedsel, dekking en rust voldoende aanwezig is, verspreid.

Wat is het gevolg van de *overbevolking* die dan optreedt?

Gevolgen overbevolking

1. Meer dieren moeten ook meer eten, hetgeen betekent dat er meer en meer schade ontstaat aan landbouw-, tuinbouw- en bosbouwgewassen. Naast deze vraatschade is er tevens een verhoogde veegschade waar te nemen, die vooral tijdens het afbakenen van de territoria van bokken toeneemt. Hoe groter de bokkendichtheid, hoe kleiner de territoria, hoe meer er wordt geveegd, met alle gevolgen van dien.
2. Door het 'vol' raken van een bepaald gebied moet het overtollige reewild wel migreren om een nieuw leefgebied te vinden.

Door deze trekbewegingen zien wij een verhoging van het aantal aanrijdingen met reeën, vooral in een land als het onze met z'n zeer uitgebreid wegennet en hoge autodichtheid. Behalve een toename van het aantal aanrijdingen hebben wij in ons waterrijke land ook te maken met migrerende reeën die te water raken en verdrinken, wanneer de beschoeiingen van de waterlopen te steil zijn om uit het water te kunnen komen. In Duitsland verdronken in 10 jaar tijd ('88-'98) in Nordrhein-Westfalen zeker 159 reeën, waarvan 20,8% in april, 39,0% in mei en in juni nog 13,2%. Gedurende de overige maanden lag dit beduidend lager (Hartwig, 2000). De meeste verdrinkingen vonden dus plaats in de tijd dat de bokken hun territorium gaan innemen en afbakenen. Jonge bokken worden dan uit het terrein verjaagd, wanneer dit vol is en gaan dus zwerven, op zoek naar een eigen leefgebied.

3. Vanwege het grote aantal reeën wordt de voedselkeuze beperkter. Een ree is een 'snoeper' en graast niet, zoals ons vee, maar neemt die planten uit de vegetatie die hem het meest trekken door hun geur en smaak. Dit zijn planten of plantendelen met een hoog gehalte aan mineralen, die de jonge dieren nodig hebben om een goed skelet te vormen. Op oudere leeftijd zijn deze mineralen nodig tijdens het opzetten van het gewei van de bokken, tijdens het verkleuren en voor de groei van de embryo's bij de geiten. Wordt de keuze minder, omdat de spoeling dunner wordt vanwege de overpopulatie, dan heeft dit de volgende resultaten:

Effecten overpopulatie

- A. Vermindering van de algemene conditie van de reeën, waardoor zij vatbaarder worden voor allerlei ziektes. Vooral parasieten (als long- en maagdarmpwormen) krijgen dan de kans slachtoffers te maken. Na een afschuwelijke lijdensweg treedt er een verhoogde sterfte onder de reeën op. Hierdoor kan het voortbestaan van de populatie in gevaar komen.
- B. Verschillende ziektes (zowel parasitaire- als bacteriële- en virusziektes) kunnen indirect via 'tussen-gasteren' worden overgebracht op mensen en dieren (inclusief het vee en andere huisdieren), zoals de ziekte van Lyme.
- C. Door het reeds genoemde mineralentekort wordt de ontwikkeling van het gewei verstoord. Hierdoor ontstaan, vooral bij jonge bokken (waarbij de opbouw van het skelet ook het nodige calcium en fosfor vraagt) slecht ontwikkelde geweitjes. Bij jaarlingen zien wij dan het verschijnen van zogenaamde knopbokjes. Een duidelijk teken dus van overpopulatie in dat bepaalde gebied.
- D. Vanwege het territoriumgedrag van bokken is een gebied sneller vol met bokken dan met geiten, die veel toleranter zijn ten opzichte van andere geiten en smalreeën. Door het wegtrekken van de niet-territoriale bokken zien wij een scheve geslachtsverhouding ontstaan. Normaal is deze ongeveer 1:1. Bij een verhouding van 1 bok op 2 geiten (1:2) krijgen wij tweemaal zoveel kalveren als normaal het geval zou zijn. Dit teveel aan geiten vergroot natuurlijk de reeds bestaande problemen!
- E. Als gevolg van een grote bokkendichtheid hebben wij gezien dat de territoria kleiner worden, hetgeen een toename van grensstrubbelingen met zich meebrengt. Hierdoor kan stress ontstaan, die van invloed is op het gedrag en de conditie van de dieren.

Het reguleren van planteneters is dus een noodzaak en wordt in eerste instantie door roofdieren, zowel zoogdieren, (roof)vissen als (roof)vogels uitgevoerd. In tweede instantie

Foto: J. Hendriks

zijn er ook nog alleseters die meedoen aan dit proces van regulatie van planteneters. Dit zijn onder andere het wilde zwijn en de mens, die van oorsprong ook onderdeel van de natuur is, al zijn velen van ons dit vergeten!

Hoe selecteert de predator?

Op welke wijze gaan predatoren te werk bij het selecteren van hun prooi? Nemen wij de wolf als voorbeeld dan weten wij (mede door mijn onderzoek in Portugal, Kroatië en Roemenië), dat de wolf prooidieren grijpt die hij het gemakkelijkst te pakken kan krijgen. Dit zijn dus de minst snelle dieren en deze vinden wij vooral onder de zeer jonge en zeer oude exemplaren, maar ook onder de dieren die in slechte conditie zijn (vermagerde, zieke en verminkte dieren). De rol van de predator is dus meer dan alleen maar de populatie 'kort' te houden, want door de wijze van selectie wordt de prooidierpopulatie ook nog gezond gehouden. Hierdoor heeft deze populatie een betere overlevingskans en blijft het voortbestaan van een voedselbron voor de predatoren gewaarborgd.

Naast deze werkelijke rol van predatie heeft het achtervolgen van prooidieren ook nog een ander niet onbelangrijk effect. Blijven de hoefdieren in gebieden zonder grote predatoren over het algemeen in een zelfde leefgebied, daar waar nog wel predatoren zijn worden de

prooidieren van hot naar her gejaagd, waardoor dus een groter terreingebruik wordt verkregen en de schade aan de vegetatie veel minder is.

Ook treedt soms een soort aanpassing aan predatie op. Zowel elanden (Edwards, 1983) als bergschapen (Bleich, 1997) kozen met hun kalveren en lammeren terreingedeelten uit met kwalitatief minder goed voedsel om de wolven zo veel mogelijk te ontwijken. Predatoren kunnen dus de plant-herbivoor interacties beïnvloeden!

Selectie door de primitieve mens

De primitieve mens, uitgerust met zeer eenvoudige wapens als pijl en boog, selecteerde op een praktisch gelijke manier zijn prooi. Hier waren het ook de minst snelle dieren die hij te pakken kreeg. Men keek niet naar de geweiontwikkeling of het geslacht. Het voorname was om vlees voor consumptie binnen te krijgen. Pas later hebben wij, door de ontwikkeling van buks en kijker, een andere mening over regulatie gekregen. De in het wild levende populaties leverden behalve vlees en huiden ook nog trofeeën op. Dit laatste werd zo belangrijk dat wij alleen maar keken naar dat, wat wij uit de populaties konden halen en niet naar dat, wat wij lieten leven. Er was absoluut geen aandacht voor de opbouw en overlevingskansen van de 'restpopulatie'.

Deze manier van regulatie had dus niets met populatiebeheer te maken. Dit is nu gelukkig allemaal veranderd. Het is onze taak te zorgen dat prooidierpopulaties als ree, hert, damhert, moeflon en wild zwijn gehandhaafd blijven en, wat héél belangrijk is, dat deze populaties gezond zijn. Dit kunnen wij alleen maar bereiken wanneer wij uit de te reguleren populaties die dieren selecteren die de predatoren ook zouden selecteren. Er zijn mensen die de natuur z'n gang willen laten gaan en beweren dat, nu wij geen grote predatoren meer hebben in ons land, de parasieten de rol van predatoren hebben overgenomen. Niets is minder waar.

1. Wanneer in een nog wel complete levensgemeenschap parasieten een gastheer verzwakken zal dit dier door de wolf (of lynx) opgeruimd worden, zodat verdere infectie niet of nauwelijks heeft kunnen plaatsvinden. Dat wil zeggen, de populatie blijft gezond!
2. Parasieten zijn geen directe killers zoals predatoren, maar zij laten hun gastheer zo lang mogelijk lijden om op die wijze zoveel mogelijk eieren of larven te kunnen produceren, waardoor verdere infectie plaats vindt. Hierdoor ontstaat geen gezonde restpopulatie (zoals bij werkelijke predatie wel het geval is) maar een krakkemikkig bestand met alle mogelijke gevolgen. Dit is niet de situatie die de natuur (in normale gevallen) nastreeft en daarom moet dit zoveel mogelijk worden voorkomen.

Concurrentie

Naast predatie beïnvloeden sommige diersoorten elkaar door concurrentie. Bepaalde diersoorten kunnen hierdoor bijvoorbeeld niet meer aan voldoende goed voedsel in hun leefgebied komen zodat zij moeten emigreren. Concurrentie kan betrekking hebben op het aanbod van voedsel, maar ook op ruimtelijk gebied, waarbij de sterkere of de minst rustige diersoort de zwakkere en de rustminnende dieren uit zijn leefgebied verjaagt. Bij het ree kennen wij als concurrenten de edelherten, het damwild en de wilde zwijnen, maar ook andere grazers en het vee, wanneer die in delen van het leefgebied van reeën hun voedsel moeten zoeken. Een ree is erg op rust gesteld en mijdt daarom gebieden waar andere dieren of mensen voor verontrusting zorgen. Tegenwoordig hebben wij naast de genoemde hoefdieren ook nog de muntjak als opkomende concurrent. Deze, in ons land de kleinste van de hertachtigen, is op tal van plaatsen reeds gesignaleerd

en vormt in Engeland al een plaag. Door het onrustige gedrag en de praktisch gelijke voedselkeus kan deze muntjak een geduchte concurrent van het ree worden. Willen wij ons reewild behouden dan zal de muntjak zoveel mogelijk binnen de perken moeten worden gehouden.

New Forest

In New Forest (Engeland) leven onder andere de New Forest pony's die 40 keer zoveel eten als het ree. Daar de pony's, evenals het ree, graag braamblad eten is vanaf 1970 veel braamstruweel uit dit gebied verdwenen. Het percentage braamblad in het menu van reeën liep terug van 40% tot 5%! Hierdoor ging de reeënpopulatie achteruit van rond de 600 stuks naar ongeveer 250 (Fawcett, 1997). In de Duitse literatuur wordt in vele gevallen gesproken van het verdringen van reeën door damwild. In de eerste plaats doordat dammen in roedels opereren en daardoor onrust veroorzaken waar het ree absoluut niet tegen kan, vooral niet in de dekking. Daarnaast is er ook voedselcompetitie. Natuurlijk zijn er verschillen te constateren afhankelijk van de dichtheid van de dammenpopulaties en de samenstelling van de biotoop.

Oostvaarderplassen en Deelerwoud

In ons eigen land hebben we twee voorbeelden van concurrentie waarbij het ree ter plaatse in aantal en verspreiding sterk is achteruitgegaan. Een hiervan is het reewild in het Oostvaardersplassengebied, waar het van nature voorkwam. Door de introductie van Konicks, Heckrunderen en edelherten werden de reeën verdrongen en gestrest, waardoor zij in een slechte conditie kwamen en parasitaire besmetting optrad met als gevolg een hoge sterfte.

In het Deelerwoud is de laatste jaren de reeënstand sterk achteruitgegaan door een toename van het aantal edel- en damherten.

Grote grazers

Het laten begrazen van natuurterreinen, inclusief bosgebieden, door Hooglanders en pony's heeft eveneens een negatief effect op de aanwezigheid van reeën. Afhankelijk natuurlijk van de dichtheid waarin de grote grazers voorkomen en de kwaliteit van de biotoop. Waar schapen grazen komen geen reeën. Dit is heel duidelijk waar te nemen in landen waar de kuddes overdag de bossen intrekken om aan voedsel te komen, zoals in Portugal en Spanje. Behalve de onrust en de voedselconcurrentie speelt ook nog de schapengeur een

rol. In Duitsland maakt men hier gebruik van door verse schapenwol in netjes op te hangen waar men reeën uit tuinen en jonge aanplanten wil houden. En dat werkt uitstekend!

Wilde zwijnen en honden

In gebieden met veel wilde zwijnen lijdt het ree aan een combinatie van verontrusting en predatie (met name kalverenpredatie). Daardoor zien wij in dergelijke terreinen maar weinig reewild.

Loslopende honden kunnen een verschrikking voor reeën betekenen. In de eerste plaats natuurlijk door de veroorzaakte verontrusting, waardoor de tijd nodig om te herkauwen plotseling wordt afgebroken, hetgeen in geval van herhaling natuurlijk invloed heeft op de conditie van het reewild. Door het opjagen van reeën door honden maar ook door mensen bestaat de mogelijkheid dat de reeën plotseling een weg oversteken, in een kanaal

terechtkomen of zich dood lopen tegen een raster. Daarnaast zijn er onder onze huishonden ook predatoren die, wanneer zij de kans krijgen, een ree aanvallen, verwonden en zelfs doden. In arme landen zien wij dat herdershonden zo nu en dan de kuddes verlaten om in de natuur aan voedsel te komen, omdat zij dat op geen andere manier krijgen aangeboden. Hiervoor worden vaak wolven als schuldigen aangewezen!

Ten slotte kan de mens door bijvoorbeeld overbejaging en stroperij een te grote predatiedruk aan de dag leggen, waardoor het reewild in aantal achteruit gaat en soms zelfs verdwijnt!

Kortom beheren en beschermen blijft in onze gecultiveerde natuur dus noodzakelijk!

(Bij de redactie kan een literatuuroverzicht worden opgevraagd, red.)

Reeën en recreatie

Door drs. R.H.M. Peltzer

Inleiding

De belangstelling voor de effecten van recreatie op het natuurlijk milieu is de laatste jaren tanende geweest, niet alleen binnen kringen van het wetenschappelijk onderzoek, maar ook bij de beleidsmakers. Er is zelfs een sterke tendens om steeds meer natuurgebieden voor recreatie open te stellen, ondanks het feit dat het recreatieprobleem niet is opgelost. Met name beheerders van bos- en natuurgebieden ervaren de recreatie nog steeds als een bron van verstoring en als een oorzaak van het verdwijnen van bepaalde plant- en diersoorten.

Onderzoek

Onderzoek naar de invloed van recreatie op zoogdieren is in Nederland relatief weinig uitgevoerd, in ieder geval veel minder dan onderzoek naar de invloed op broedvogels. In het buitenland is in Denemarken onderzoek gedaan naar ree en edelhert en in de Verenigde Staten naar diverse diersoorten zoals wapitihert, witstaarthert, bergschaap en berggeit, maar de resultaten zijn niet altijd van toepassing op Nederlandse situaties.

Bekend is wel dat er elk jaar zeer veel slachtoffers vallen onder jonge vogels en zoogdieren door allerlei menselijke activiteiten. Cyclomaaiers maken elk voorjaar weer talloze slachtoffers. Het verkeer veroorzaakt een ware slachting onder de dieren: elk jaar ruim 4.000 reeën en laten we het maar niet hebben over de grote aantallen egels, konijnen, hazen, dassen, marters, bunzings e.d. En bij dat alles is er ook nog sprake van negatieve effecten van recreatieactiviteiten in bos en veld.

Recreatie: waar hebben we het over?

Recreëren kunnen we op verschillende manieren. De vrije tijd die buiten in de open lucht wordt doorgebracht is voor reeën van belang. Volgens onderzoek wordt per week ongeveer 1,1 uur aangewend voor recreatie buiten, naast bijvoorbeeld 3,2 uren die worden besteed aan planten, dieren en doe het

Foto: Th. J. Litjens

Foto: M. de Reus

zelf, 6,7 uren aan hobby's, sport en spel en 5,4 uren aan uitgaan. Kortom, *recreatie buiten* neemt een bescheiden plaats in binnen onze totale tijdsbesteding en binnen dat zeer ruime begrip 'recreatie buiten' valt ook het bezoek aan bos- en natuurgebieden.

Volgens schattingen gaat het jaarlijks om 180 tot 230 miljoen bezoeken aan het bos. Wanneer we dat vergelijken met de ruim 130 miljoen bezoeken aan dagrecreatieprojecten en de ruim 50 miljoen bezoeken aan vakantiecentra en -gelegenheden dan blijkt het dus om zéér behoorlijke aantallen te gaan. Op een gemiddelde werkdag worden ca. 385.000 bosbezoeken afgelegd, op een zaterdag circa 576.000 en op een zondag 915.000. Dat laatste cijfer houdt in dat ongeveer 7% van alle Nederlanders op een gemiddelde zondag in de bossen van ons land is terug te vinden.

Voor- en najaar zijn perioden waarin het bezoek, onder voorwaarde van redelijk goed weer, het hoogst kan zijn. De zomerperiode laat vaak een lager bezoek zien en vooral op zomerse dagen, wanneer een groot deel van de Nederlanders op of aan het water is te vinden, kan het zeer rustig zijn in onze bossen. De winterperiode is normaliter het seizoen waarin het bezoek haar laagste niveau bereikt. Het beeld kan echter per gebied sterk verschillen. Uit verkeerstellingen in verschillende bossen in dezelfde regio, blijken tussen die bossen grote verschillen op te treden in topdagen.

Traditionele activiteiten

De traditionele activiteiten in bos- en

natuurgebieden bestaan uit wandelen, fietsen, zitten, luieren en zonnen, sport en spel, natuurstudie, toeren met de auto en paardrijden. Momenteel wordt er steeds meer geappelleerd aan de ontdekkingsdrang, het gevoel voor avontuur en de sportiviteit van de recreant. Er zijn nieuwe recreatievormen ontstaan, zoals langeafstandswandelen, trekking, oriëntatielopen met kaart en kompas, terreinfietsen, survivalactiviteiten met centraal het overleven in de natuur met gebruikmaking van die natuur, om maar niet te spreken van *off the road* rijden met motor en terreinauto. Activiteiten die een steeds intensiever gebruik van het terrein en van de natuur inhouden.

Honden en met name loslopende honden worden in veel gebieden steeds meer als een probleem ervaren. Niet alleen met betrekking tot verstoring van de natuur, maar ook in verband met overlast voor andere bezoekers. Zelfs in gebieden met een aanlijngedebod blijkt nog een groot deel (42 tot 77%) van de honden los te lopen.

Effecten van recreatie

Negatieve effecten van recreatie kunnen in velerlei vormen optreden. Door betreding kan een vermindering of het verdwijnen van een aantal soorten planten worden veroorzaakt, waardoor minder voedsel beschikbaar komt voor de reeën. Verstoring door de aanwezigheid van de mens of van voertuigen kan het verdwijnen van reeën tot gevolg hebben. Geluidshinder door gemotoriseerde voertuigen, vervuiling en verontreiniging door het achterlaten van afval, fecaliën, olieresten e.d.

kunnen het leefgebied inperken.

Met bezoekers komen honden mee, honden die merendeels loslopen. Naast het opjagen van wild, zijn er ook gevallen bekend dat dieren door honden zijn doodgebeten. Kortom, er is sprake van een grote verscheidenheid aan negatieve effecten veroorzaakt door een scala aan recreatieactiviteiten.

Gevolgen voor de reeën

Het ree is een vrij solitair levend dier dat, vanaf eind april tot begin van de herfst, een eigen territorium heeft, waarvan de grootte in het algemeen varieert tussen de 3 en de 12 ha. Een bok duldt dan geen andere bokken in zijn buurt, maar probeert wel een aantal reeëiten in zijn buurt te houden. De geiten hebben ook een eigen territorium, maar zijn daarbij veel toleranter ten opzichte van andere geiten. Dit betekent dat langdurige of frequente verstoring, in de periode dat de bokken een territorium hebben, tot gevolg kan hebben dat een bok zijn territorium (tijdelijk) moet verlaten. Dat veroorzaakt weer een geweldige onrust onder de andere bokken, want de verstoorde bok komt terecht in reeds bezette territoria. Zelfs het tijdelijk verlaten van een territorium kan daarom al een flinke portie onrust brengen in het veld. Onrust betekent in het minst erge geval energieverlies en onvoldoende tijd voor voedselopname en voor herkauwen, in het ergste geval het verdwijnen van dieren. Dat reeën ook werkelijk verdwijnen uit te drukke bosgedeelten is middels onderzoek aangetoond. Reeën hebben een bepaalde oppervlakte nodig om een verstoring te kun-

nen ontlopen. In het bos is de maximale vluchtafstand 500 meter, daarbuiten bedraagt deze ruim een kilometer. Daarnaast heeft het ree dekking nodig om zich terug te kunnen trekken. Ontbreken beide zaken dan ontvlucht het ree dat gebied.

Na afloop van de verstoring keert het vaak wel weer terug, meestal in de schemering na zo'n 3 tot 5 uur. Voortdurende verstoring kan echter leiden tot een definitief vertrek uit een bosgedeelte. Zo is bekend dat in diverse bossen, met een hoge constante recreatiedruk of waar veel honden loslopen, de reeën niet meer voorkomen.

tevens het einde van ongeboren, maar ook van al geboren kalveren betekenen, want zonder de geit komen ook deze kalveren zonder meer om.

De eerste dagen worden de kalveren door de reegeit afgelegd op een goed verscholen en rustig plekje en worden de diertjes een paar keer per dag gezoogd en verzorgd. De geit blijft in de buurt en houdt een waakzaam oogje in het zeil. Het langdurig recreatief verblijven vlakbij zo'n plek waar kalveren liggen houdt in dat de kalveren niet gezoogd en verzorgd kunnen worden, met eventuele consequenties voor de conditie en de gezondheid

Volledig uitgeput, de tong uit de bek, totaal geen oog meer hebbend voor de omgeving en daarom juist in deze tijd erg kwetsbaar voor verstoring. Bekend zijn gevallen dat bokken door een heftige schrikreactie dood bleven.

Herkauwen

Het ree is een herkauwer. Dat betekent dat ze in een korte tijd de pens vullen om daarna op een rustige en veilige plaats het voedsel nog eens te herkauwen, waardoor een betere vertering van het voedsel kan plaatsvinden. *Veelvuldige verstoring kan inhouden dat het dier niet toekomt aan het herkauwen en daar-*

Kalverperiode

In mei of juni, de tijd dat het bosbezoek meestal het hoogst is, zoekt de reegeit voor het zetten van de kalveren een rustig, ongestoord plekje uit. Een plek met voldoende voedsel en met voldoende dekking, zodat ze zo min mogelijk energie hoeft te gebruiken. Verstoring betekent in de meeste gevallen vluchten en een verspilling van energie, energie die juist hard nodig is voor het zetten en zogen van de kalveren. Alleen al de aanwezigheid van de mens betekent in die periode voor de geit een verstoring en het is nog erger wanneer juist op dat uitgezochte plekje door recreanten een langdurige stop wordt gemaakt, want dat betekent dat het hoogdrachtige dier een nieuwe plek moet zoeken.

Reeën kunnen volledig de kop verliezen bij een onverwachte storing en kunnen pardoes tegen rasters en bomen oplopen of een drukke weg oversteken met grote kans op verwondingen of een fatale botsing. En dat kan

van het kalf. Dit is ook de tijd dat bij veel boswachters door verontruste bosbezoekers een reekalf wordt gebracht met de mededeling dat dit diertje 'geheel verlaten door de moeder' is aangetroffen. En het blijft moeilijk om de mensen uit te leggen dat dit nu juist de manier is waarop reekalveren worden grootgebracht. In die tijd de hond aan de lijn houden kan al veel problemen voorkomen.

Bronst

In de paartijd van de reeën, van half juli tot half augustus, zoekt de bok de geiten een voor een op om ze te beslaan. In deze tijd worden de kalveren min of meer alleen gelaten door de geit. Een scheiding van kalveren en geit door verstoring kan ernstige consequenties hebben, daar de kalveren in deze tijd nog niet voor zichzelf kunnen zorgen. De bronst is vooral voor de bok een zeer inspannende tijd. Op het eind van deze periode kan een bok na het beslaan van een geit ter plekke gaan liggen om uit te rusten.

door, zelfs bij een volle pens, kan verhongeren. Hoewel dit in de winter de grootste consequenties kan hebben, geldt dit in principe voor het gehele jaar.

Sprongen

In de herfst verdwijnt de territoriumdrift bij het ree en vanaf november kunnen de reeën in sprongen bij elkaar worden gezien. Vaak uit noodzaak omdat de dieren in de wintertijd de plaatsen met het meeste voedselaanbod opzoeken, spreekt men dan ook wel van noodsprongen, door anderen familiesprongen genoemd. Juist in de winter moeten de reeën zo zuinig mogelijk omspringen met hun energiehuishouding. In de winter is schraalhands keukenmeester en zeker bij sneeuw en vorst, wanneer het voedsel nog moeilijker te vinden is, betekent elke onnodige extra beweging, bijvoorbeeld door verstoring, een aanslag op de conditie van het dier. Geen wonder ook dat juist in de wintertijd de territoriumdrift bij de reeën afwezig is en de dieren elkaar

toleren. Ook dat dient immers om verspilling van energie te voorkomen.

Consequenties

Het zal duidelijk zijn dat recreatieactiviteiten het gehele jaar door consequenties kunnen hebben voor het ree. Het is een misvatting dat door verstoringen het wild minder schuw zou worden, omdat ze eraan zouden wennen. Integendeel, omdat de meeste verstoringen onvoorspelbaar zijn wordt het ree alleen maar schuwer. Niet voor niets is het ree in Nederland een nachtdier in plaats van een dagdier geworden. Juist de onvoorspelbaar-

onderzoek als beleid niet aan bij het feitelijk gedrag. Verder verdiept men zich te weinig in de stuurbaarheid van het gedrag met betrekking tot inrichtings- en beheersmaatregelen. Borden waarop wordt aangespoord zuinig te zijn met de natuur of waarop informatie over de natuur wordt gegeven, hebben vaak minder effect dan verwacht wordt. Uit onderzoek is gebleken dat slechts een klein deel van het bezoek deze borden leest en wie ze leest onthoudt er vervolgens weinig van. Over het algemeen blijkt men dan ook een vaag omschreven beeld te hebben van de natuur. Associaties worden vooral gelegd met

(beter gezegd: werden) rustgebieden aangewezen. Is het niet tegenstrijdig dat broedgebieden nog steeds afgesloten worden, terwijl rustgebieden voor het grofwild steeds meer worden opgeheven? Ook de adier wordt nog wel eens een reservaat toegewezen.

Van de territoriaal gebonden dieren, zoals het ree, profiteren van dit soort maatregelen alleen die individuen die toevallig in een rustgebied hun territorium hebben of waarvan de territoria binnen een broedvogel terrein vallen.

Recreatievoorzieningen, ontsluiting en beheersmaatregelen zullen veel meer afgestemd moeten worden op de leefwijze en het sociaal gedrag van het ree en op het seizoen waarin dit het meest kwetsbaar is.

Tenslotte

Is recreatie in het totaal niet een randverschijnsel? Is de recreatie, gezien de grote sterfte veroorzaakt door landbouw, verkeer, jacht en de natuur zelf door middel van ziekten en predatie, wel zo'n grote boosdoener? Is de bijdrage die de recreatie levert aan verstoring, het verdwijnen van soorten, het mislukken van broedsels, het sterven van dieren eigenlijk niet minimaal en wellicht zelfs te verwaarlozen, uitgaande van het doodgaan door andere oorzaken, de natuurlijke sterfte? Recreatie kan een negatieve invloed hebben op reeën. Dat blijkt zonder meer uit onderzoek. Dichtheden van reeën zijn lager in druk bezochte gebieden dan in rustige gebieden of dalen zelfs tot nul! Hoewel recreatie toch slechts een onderdeel van het totaal is, valt niet te ontkennen dat het belangrijk is om met de invloed hiervan rekening te houden en om die zoveel mogelijk te minimaliseren. Want recreatie kan wel eens de druppel zijn die de emmer doet overlopen, zodat het ree zijn heil elders probeert te vinden.

(Zoals altijd moeten we dit probleem genuanceerd benaderen. Er moet ruimte zijn voor mens en dier. Indien recreatie altijd funest zou zijn, zou de reeënstand zich niet zo explosief hebben uitgebreid. Per terrein moet een bepaalde recreatiedruk mogelijk blijven, we moeten daar in ons overbevolkte land rekening mee houden. Kortom we dienen te zoeken naar een voor reeën en recreanten goede zonering. – red.)

Foto: J. Hendriks

heid van de menselijke activiteiten vormt het grote probleem. Reeën krijgen de kans niet zich op het menselijk gedrag in te stellen en reageren dan op de enige voor hun effectieve manier: vluchten.

Hoe verstoring te voorkomen?

Om verstoring zoveel mogelijk te voorkomen is door de meeste terreinbeheerders een aantal maatregelen genomen en zijn toegangsregels opgesteld. Die maatregelen en regels voldoen echter in de praktijk lang niet altijd. Het gedrag van de recreant laat zich blijkbaar moeilijk beïnvloeden. Moeten we daarvan opkijken? Nee, eigenlijk niet. Uit diverse onderzoeken is naar voren gekomen dat tussen feitelijk gedrag in het terrein en het door de beheerder gewenste gedrag nogal eens verschillen plegen op te treden.

Het beheer gaat te weinig uit van achterliggende houdingen en motieven van gedrag en van de wijze hoe dat gedrag tot stand is gekomen. Volgens deskundigen sluiten zowel

aangenaam, mooi, bevrijdend, levendig en afwisselend, maar niet met zeldzaamheids waarde, beschermen, behouden of iets dergelijks. Ook blijkt de kennis van de natuur erg tegen te vallen. Zo bleek uit een onderzoek dat stadsbewoners 50 tot 70% van bepaalde dieren uit hun omgeving nog nooit hebben gezien en bleek de helft tot tweederde de afgebeelde dieren niet bij naam te kennen. Zo kan men zich afvragen wat de zin is van bepaalde maatregelen ter bescherming van diersoorten, wanneer een groot deel van de bezoekers niet eens de dieren kent of ze nooit ziet. En hetzelfde geldt in principe ook voor plantensoorten.

Bij het nemen van beheersmaatregelen wordt meestal uitgegaan van de bezoeker. Te weinig wordt uitgegaan van de rechtmatige bewoners, dat wil zeggen van vogels en dieren. Alleen ten aanzien van broedvogels worden wel terreinen in de broedtijd afgesloten en voor het edelhert en wild zwijn worden

Reewild en bestandontwikkeling

Door A.P.M. Rutten

Foto: J. Hendriks

De oudheid

De geschiedenis van het reewild en zijn voorgangers gaat miljoenen jaren terug. Het is zonder twijfel onze oudste hertensoort. Een fossiele afwerpstang wordt door Schäfer¹ op 220.000 jaar geschat en Raesfeld² toont een afbeelding van een gaffelgewei uit het Mioceen, gevonden in Attica.

Er zijn slechts weinig prehistorische afbeeldingen bekend. Blijkbaar speelde het ree slechts een ondergeschikte rol in de voedselvoorziening van de IJstijdmens. Andere soorten als oeros, mammoet en reuzenhert waren talrijker en leverden meer voedsel. Bovendien kunnen wij gevoelig aannemen dat de biotoop en het klimaat destijds in Centraal-Europa niet zo gunstig waren voor het ree als bewoner van de bosrand. Ook zullen de talrijke predatoren de popula-

ties klein gehouden hebben.

Na de laatste IJstijd bestond het gebied dat wij nu kennen als Nederland, voornamelijk uit een delta met smeltwaterrivieren en de hoger gelegen subarctische toendra, geschikt voor rendieren, maar zeker niet voor reewild. Onze voorvaders uit het Magdalénien waren dan ook rendierjagers. Wildschut³ gelooft niet dat het reewild langer dan zo'n 10.000 jaar in onze streken voorkomt: pas als het klimaat beter wordt en het gemengde loofbos ontstaat worden de omstandigheden voor *Capreolus* gunstiger. Ook toen kwamen van tijd tot tijd overstromingen voor die de lagelandendelta onder water zette. Het wild was dan zo verstandig te verhuizen naar een vriendelijker omgeving.

Aan dit aanpassingsvermogen heeft het ree zijn overlevingsvaardigheid te danken.

Specialisatie leidt tot uitsterven!

Bij opgravingen van prehistorische nederzettingen rond 3000 jaar voor Christus werden behalve resten van hert en zwijn ook in toenemende mate botrestanten van reewild gevonden, waaruit blijkt dat het ree een belangrijker aandeel kreeg in de prehistorische supermarkt!

De Romeinen vermelden het ree niet en ook uit de Middeleeuwen zijn berichten schaars. De soort zal zonder twijfel zeldzaam zijn geweest en bovendien leidde het reewild een verborgen, bescheiden bestaan en veroorzaakte weinig schade aan de middeleeuwse landbouw, in tegenstelling tot het wilde zwijn en het roodwild.

De 19e en 20e eeuw

In 1838 worden alle bejaagbare soorten in Nederland beschreven door Verster van Wulverhorst maar het edelhert en reewild worden niet genoemd.

Als het al werd waargenomen was dat uitsluitend in de oostelijke provincies. De grootvader van C.J. Coldewey⁴ die in het seizoen om de dag jaagde van Teuge tot de Holterberg, schoot zijn eerste stuk reewild in 1894. Het dagboek vermeldt zelfs twee geschoten reeën in 1900.

In het begin van de twintigste eeuw is het niet veel beter, het ree komt sporadisch

voor in de provincie Drenthe, Overijssel en Gelderland. Toch is er dan een langzame toename te constateren. De vader van Coldewey schoot in totaal 17 reeën in de periode 1892-1927, dat is één stuk per twee jaar en dat lag niet aan een te lage jachtfrequentie. Maar in de periode 1928-1941 werden door dezelfde jagers in dezelfde jachtvelden 23 stuks reewild bemachtigd en dat is ongeveer twee per jaar. We kunnen spreken van een aanzienlijke toename! Jan van Haften⁶ schat het aantal reeën dat in 1930 in Nederland voorkomt op 3-4000. Wildschut noemt een getal van hooguit 1800 stuks in 1940, het is echter niet duidelijk waarop deze getallen zijn gebaseerd.

De moderne tijd

Dan gaat het veranderen en kort na de oorlog spreekt men reeds van 5000 exemplaren. Daarbij moet worden opgemerkt dat de Tweede Wereldoorlog en zeker de laatste jaren daarvan een dieptepunt in de populatie betekenden. Het laatste jaar van de oorlog werd het reewild in ons land gedece-meerd, niet zozeer door de bezetters, maar wel door hongerige autochtonen! In de

naoorlogse jaren geschiedde hetzelfde in de latere Bundesrepubliek tot het punt waarop het ree nog maar sporadisch voorkwam.

Land	Jaar	Aantal
Polen	1970 (Pielovski)	282.000 (1990 1 miljoen)
Tsjecho-Slowakije	1973	289.000
DDR	1983 1985	282.000 375.000
BRD	1980 1998	1,7 miljoen 2,5 miljoen
Oostenrijk	1989	1 miljoen
Engeland	1979	900.000
Zweden	1989	500.000

Schattingen populaties reewild (Stubbe⁶)

En zie wat er gebeurde: de soort maakte een spectaculaire come-back en dat ging tot in de negentiger jaren door. Het pleit voor het aanpassingsvermogen en de overlevingskunst van het reewild dat het kans zag zich zo snel uit het dal omhoog te werken.

Wat wij vooral waarnemen in ons land is een uitbreiding van het areaal waar het reewild voorkomt.

De vraag is dan waarom het reewild zich verspreidt, hoe is die uitbreiding te verklaren?

De basisoorzaak is toename van de populatie. Volgens deskundigen treedt migratie op

als er meer dan tien stuks gebruik maken van dezelfde 100 ha dekking. Een aantal factoren speelden mee in de toename van de populatie zoals de relatief zachte winters, het uitgebreide voedselaanbod door de landbouwmethode, ontwatering van veel gebieden, de vriendelijke biotoop met veel bos-veldgrenzen en het ontbreken van levende predatoren als wolf en lynx(ons troetelkind, de automobiel heeft echter een belangrijk deel van deze predatie overgenomen).

Wat ook een rol heeft gespeeld is een zekere weerzin om volle geiten te bejagen. Velen vinden het onweidelijk om vrouwelijk reewild te schieten. 'Ze zijn in gezegende staat', 'met één geit schiet je er drie dood!' Ook werd het niet als weidelijk beschouwd, om andere bokken dan zesenders te schieten. De regulatie van geiten is nog steeds niet populair, zeker niet bij de oudere jagers en grondcigenaren en dat verklaart ten dele de getalsmatige onevenredigheid in de geslachtsverhouding van het reewild in Nederland en Duitsland.

De verspreiding in Nederland zette zich voort op sommige Waddeneilanden en in de duinstreek.

Ook hielden de jagers de groei niet bij, met uitzondering van de Flevopolders wordt nergens het vergunde aantal gereguleerd. Uit gegevens van Faunabeheer blijkt dat in de jaren 1975-1978 niet meer dan 60% van het aantal dieren, genoemd in de vergunningen, werd gerealiseerd. In 1999 was dat al niet veel beter: 66% van de bokken en 60% van de geiten!

Daarbij dient men in overweging te nemen dat de afgegeven vergunningen gebaseerd zijn op inventarisaties die altijd te laag zijn, zeker als die eenmaal per jaar worden gehouden zoals in grote delen van ons land gebruikelijk is.

De stand in 2000

In de jaren zeventig werd de stand in Nederland door de Directie Faunabeheer geraamd op ongeveer 25.000 stuks. Toen reeds werd dit getal te hoog geacht voor de draagkracht van ons drukbevolkte landje. Wildschut: 'Is het aantal economisch draagbaar?' 'Is er wel voldoende natuurgebied in Nederland om 25.000 reeën naar behoren te laten leven(welzijn van het dier)?'

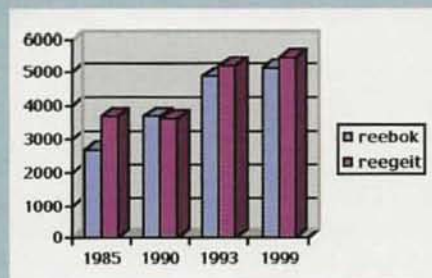
Poutsma⁷: '25.000 dieren is erg veel voor zo'n volgebouwd land als het onze'.

Het getal van 25.000 werd jaren lang gehandhaafd en vermeld in relevante litera-

Foto: G. Baay

tuur. Terwijl iedereen toch waarnam dat het goed ging met het reewild. Er werd meer

Figuur 1 Afschot Nederland (met uitzondering van Noord-Holland en Flevoland)

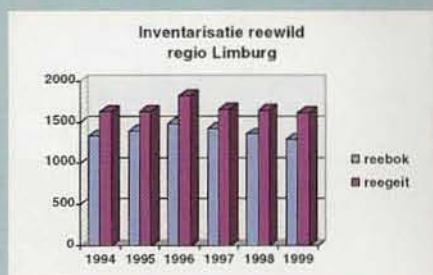
geïnventariseerd en er werd meer gereguleerd. Dat kon toch niets anders betekenen dan dat de landelijke populatie nog steeds toenam.

Uit Fig.1 kan men zien dat het geregistreerde afschot ook in 1999 weer hoger is dan in 1993. Helaas ontbreken voldoende cijfers van Noord-Holland en Flevoland en deze zijn dus niet meegeteld in de andere jaren. In de meeste regio's wordt het hoogste afschot geregistreerd in het midden van de jaren negentig (1995-'96-'97), daarna treedt weer een daling op, suggererend dat we over de top van de populatie toename heen zouden zijn.

Blijft de vraag hoeveel reeën er nu eigenlijk zijn in Nederland. Begin negentiger jaren werd een getal van 50.000 genoemd, waarvan ook niet duidelijk is waarop het geba-

seerd is.

Helaas is het op dit moment niet mogelijk om een samenvatting te verkrijgen van de inventarisatiegegevens in den lande. Diverse regio's zijn niet in staat deze cijfers boven water te krijgen. Een voorbeeld uit Limburg laat zien dat de populatie aldaar

een zekere stabiliteit lijkt te hebben verkregen.

Het aangevraagde afschot heeft een directe relatie tot het getelde aantal reeën volgens de formule:

$$\text{Afschot} = \text{inventarisatie} + \text{aanwas} - \text{ideale stand}$$

(een aanwas van 0.85% van het aantal vrouwelijke dieren houdt reeds rekening met 15% valwild (Ueckermann)).

Nu volgt een cijfermatige exercitie bij gebrek aan recente inventarisatiegegevens van het gehele land. In de Limburgse situatie bedraagt de vergunning voor het afschot (van zowel bokken als geiten) ongeveer 50% van het getelde aantal. Als we aannemen dat dit ook voor de rest van het land geldt en dat het getelde aantal onge-

veer 70% van de werkelijke populatie bedraagt, krijgen we de volgende berekening:

Vergunning 1999: 7338 bokken(A) en 8421 vrouwelijke exemplaren(B)

$$\text{Populatie bokken: } \frac{2 \times A}{0.7} = 20.965$$

$$\text{Populatie geiten: } \frac{2 \times B}{0.7} = 24.060$$

De gegevens van Noord-Holland zijn hier niet bij inbegrepen.

Stellen wij die op 1000, dan komen we tot een totaal van ongeveer 46.000 stuks reewild in Nederland.

En misschien is dat wel wat veel voor ons drukbevolkte landje!

- 1 Schäfer E.: Hegen und Ansprechen von Rehwild. BLV 1974
- 2 Raesfeld Ferdinand von e.a.; Das Rehwild. P.Parey 1970
- 3 Wildschut Daan; Reeën ruimte geven. 1980
- 4 Coldewey C.J. Drie generaties jacht in het Sallandse. Ned.Jager 21;1999
- 5 Dr.J.L.van Haften; Reewild en reewildbeheer.
- 6 Prof.Dr.Ch.Stubbe; Rehwild. Landwirtschaftsverlag Berlin 1990
- 7 J.Poutsma; Waar reeën leven; Uitgave VerHet Reewild 1982.
- 8 Ueckermann Erhard; Der Rehwildabschuss. P.Parey 1969

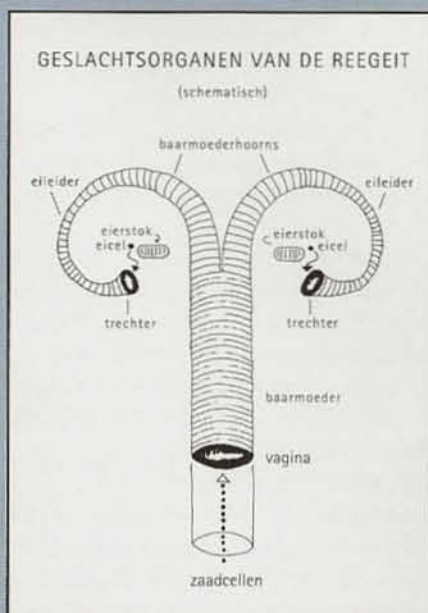
Foto: J. Hendriks

Vertraagde Implantatie II

Door Wil Huygen

In het vorige nummer van Capreolus, oktober 2000, is bijgaande tekening van de geslachtsorganen van de reegeit, behorende bij bovengenoemd artikel niet opgenomen.

Om inhoudelijk op het artikel zelf terug te komen: in het dierenrijk vertonen ook de marterachtigen een vertraagde implantatie van de jeugdige embryo's. Wanneer deze precies valt is mij niet bekend, maar het lijkt aannemelijk dat dit evenals bij de reegeit

tussen september en december het geval is, teneinde tot het midden van de winter het marterwijfje in een optimale conditie te houden.

Beren hebben geen vertraagde implantatie, maar de evolutie heeft er voor gezorgd dat de intra-uteriene (binnenbaarmoederlijke) groei van hun embryo's niet te veel energie van het moederdier opeist en wel via de afmetingen van hun foetussen bij de geboorte. De bruine beer (*Ursus arctos*) heeft een draagtijd van 6-9 maanden, afhankelijk van de dekdatum, maar de jongen (vrijwel altijd drie) worden steeds geboren tussen eind december en midden januari. Bij de geboorte zijn ze niet groter dan Noorse raten en wegen maximaal 500 gram per stuk. Als men dan mens en beer vergelijkt, schenkt een vrouw van 70 kg het leven aan een baby van circa 3,5 kg, waartegen de borelingen van een berin van circa 250 kg $3 \times 0,5 \text{ kg} = 1,5 \text{ kg}$ wegen.

Is dit toeval of bewuste zuinigheid van de natuur? Na de geboorte blijven de jongen nog maandenlang in het hol, aangezien hun moeder geen echte winterslaap houdt maar toch in een halfslaap verkeert. Ze zoogt haar kinderen normaal en ze is in staat bij gevaar het hol te verlaten en de vijand te lijf te gaan.

Bij de ijsbeer (*Ursus maritimus*) is er een licht verschil. Het wijfje baart twee jongen, die bij de geboorte gemiddeld 650 gram per stuk wegen, relatief dus ook al weinig, te meer daar de ijsbeer een gewicht heeft van tussen de 320 en 1000 kg (Noord-Siberie). De ijsberin neemt de hele winter lang geen voedsel tot zich. Ook haar jongen worden geboren in het midden van de winter. Omdat hun moeder veel dieper en langer slaapt dan de bruine berin, zoeken ze zelf haar tepels op. Pas in maart verlaat het drietal hun ijsgrot.

Eetbaar vervolg

Door H. Stigter

In het vorige nummer van Capreolus op blz 15 werd geadviseerd het vlees van de betreffende bok goed te doorbraden en hierbij de aanvulling dit niet rosé te doen. Dit in verband gezondheidsrisico's die het rosé verhitten met zich mee brengt. De verhitting is dan onvoldoende om alle bacteriën te kunnen doden.

50 Jaren reewild en stroperij

Na de Tweede Wereldoorlog begon men in ons land niet alleen aan de wederopbouw van de maatschappij, maar ook aan de wederopbouw van de jachtvelden. Door een goed beheer en toezicht bloeide de wildstand op. Ook het reewild profiteerde daarvan en we zien vanaf die tijd een duidelijk toename van aantallen reewild met steeds meer territoria. Ook de kwaliteit van het ree in het algemeen ging duidelijk vooruit. Een goede impuls hierbij was onze Jachtwet van 1954. We kregen jachtvelden van minimaal 40 hectare aaneengesloten. De jacht en het wild profiteerden daar bijzonder van.

Nu is het door de eeuwen heen altijd zo geweest, dat wild werd bejaagd en belaagd. Met dat laatste bedoel ik dat er altijd lieden zijn geweest die dit wild vingen of doodden en wel op een illegale manier.

Wij noemen dat stropers.

Reewildstroperij

In de afgelopen 50 jaar is er natuurlijk ook op reewild gestroopt. Dat kan op heel verschillende manieren. Als je echter de archieven er op na slaat zie je dat het meest gebruikte middel toch de strik is geweest. Of dat komt omdat het gebruiken van strikken door ieder te bedenken en te doen is of omdat lieden met vuurwapens moeilijker te pakken zijn, ik weet het niet. Waarschijnlijk is voor beide argumenten wel iets te zeggen.

Laat ik proberen om een aantal (praktijk)situaties van reewildstroperij de revue te laten passeren.

Stroper met jachtakte

Zo waren er in het midden van ons land in een houtsingel in de buurt van een spoorlijn een aantal reewildstrikken opgesteld. In één er van was een hond gelopen. Hierdoor liep de zaak voor het toezicht 'stuk'. Toch werd deze omgeving regelmatig in de gaten gehouden en we zijn dan al een paar jaar later als er ineens in diezelfde omgeving weer reewildstrikken worden aangetroffen.

De situatie wordt nauwlettend bekeken en er wordt actie ondernomen. Bij onderzoek blijkt dat één strik omver gelopen en iets verzakt is, want deze staat niet goed.

Het is vroeg in de morgen als de mannen van de veidbrigade goed verdekt opgesteld gaan posten. Regelmatig komen er treinen langs, dus elke keer veroorzaakt dat lawaai en rij-

wind die wisselende temperaturen achterlaten. Na enige uren, het is al middag, komt er een persoon aangewandeld. Hij loopt voor de strikken langs. Hij kijkt bij iedere wissel waar een strik op staat aandachtig, maar raakt geen enkele strik aan. Als hij bij de laatste wissel is gekomen kijkt hij weer aandachtig naar deze strik en draait zich om en loopt terug zonder verdere aandacht voor de omgeving. Voor de postende politiemensen is het duidelijk dat deze persoon de strikken controleerde, maar wat is nu wijsheid? Je kunt overwegen om de volgende dag af te wachten en te kijken of hij dan ook weer komt en op dezelfde wijze optreedt. Dat levert mogelijk een nog betere bewijsvoering op. Het risico bestaat dat als je langer wacht je ontdekt wordt of dat sporen verloren gaan. Daarnaast loop je het risico dat er zich een zaak aandient die nog belangrijker is. En wat doe je als je de langs wandelende man ook nog eens herkent als een lid van het plaatselijke jagersgilde en die zoals later bleek een fretteervergunning van de Nederlandse Spoorwegen had? Ja, dan rest niets anders dan optreden! Hij wordt als verdachte staande gehouden. Natuurlijk wist de man van niets en kwam hij van nergens. Hij kreeg een prent aan zijn broek.

Justitie wilde in eerste instantie niet tot vervolging overgaan, mogelijk veroorzaakt door gebrek aan kennis? Toch werd er na overleg met de verbalisanten vervolgd en toen de

zaak voorkwam verscheen de verdachte en voerde deze zijn eigen verweer. Volgens zijn verhaal liep hij in de omgeving van die spoorlijn om zijn fret te zoeken die hij al ongeveer 14 dagen geleden daar was kwijtgeraakt. Hij ging er van uit dat de fret zijn voetstappen mogelijk zou herkennen en dan tevoorschijn zou komen. Waarlijk een mooi verhaal, maar of dat ook klopt met de om de haverklap langs denderende treinen?

Verdachte werd veroordeeld tot een geldboete van f 750,- voor het controleren van de reeënstrikken. Opvallend detail is dat het hoofd van plaatselijke politie toentertijd de jachtakte van deze persoon niet in wilde trekken omdat het stropen niet met een middel tot jagen was gedaan (!).

We zullen maar aannemen dat het kennisniveau vandaag de dag binnen de betrokken organisaties is toegenomen.

De man met de flobert

Dan was er de zaak van de reewildstroper, die maar niet gepakt kon worden. In de omgeving van de IJsselvallei werden in een bepaald gebied steeds minder reeën gezien, terwijl dat niet door de jacht kon komen. Uiteindelijk leidde een gezamenlijk onderzoek van jachtopzichters en politie naar één persoon. Toevallig kwam er in die tijd ook nog een tip over hem binnen omtrent een vuurwapen. Navraag wees uit dat deze man geen legaal wapen kon hebben. Besloten werd een onder-

Door B.C. Tamminga

Foto: J. Hendriks

zoek in de woning in te stellen op grond van de toenmalige Vuurwapenwet. Er werd ijverig en langdurig gezocht en dit alles werd beloond. Er werd een bijzondere basculerende flobert gevonden. Was daarmee de angel verwijderd? Nee dus.

Vervolg 1

We zijn twee jaar verder als in die omgeving een reeënstrik wordt gevonden, waarin zich een reegeit heeft verhangen. Onmiddellijk wordt hierbij gepost door jachttoezicht, politie en veldpolitie. Na bijna een dag wachten zien twee verbalisanten een man naderen, die ze herkennen als 'de man van de flobert'. Even later zien ze dat hij uit zijn zak een tangetje pakt en daarmee de strik doorknipt. Hij zwaait de reegeit over zijn schouder en loopt terug de wissel af. Dan wordt hij aangehouden. Natuurlijk wist deze man ook niet waar het over ging. O ja, hij had een ree gevonden en was juist onderweg om de politie te waarschuwen. Deze smoes werkte niet en besloten werd om ook even bij hem thuis te kijken. Daar werden twee illegaal geprepareerde beschermde vogels aangetroffen. Deze werden samen met het ree en de strik in beslag genomen. Toen de zaak voorkwam bij de kantonrechter leidde dit uiteindelijk wel tot een veroordeling, maar de straf was wel erg laag. Namelijk f 50,- boete en verbeurdverklaring van alles wat in beslag genomen was. Ondanks het feit dat we in Nederland een

onafhankelijke rechtspraak hebben was deze uitspraak voor alle betrokken verbalisanten een domper. Zoveel inspanning en dan zo'n straf.

Toch zou dit muisje nog een staartje krijgen. In een overleg tussen justitie en politie vertelt de chef van een van de verbalisanten aan de officier van justitie wat de gevoelens van zijn personeel bij deze veroordeling waren geweest en hij vroeg zich af of ieder die bij justitie met deze zaken te maken had wel wist waar het over ging. Hij bood aan om zonodig over wildstroperij een instructiebijeenkomst te organiseren. Aldus geschiedde en tijdens zo'n instructie gaf de kantonrechter toe het vonnis geveld te hebben zonder precies te weten hoe het stropen met een strik werkte.

Vervolg 2

U begrijpt wel dat het jachttoezicht in die omgeving scherp was op iedere vorm van stroperij en ook werd geprobeerd om 'onze man' in de gaten te houden. En dat was niet voor niets, want even later werden twee reeënwildstrikken aangetroffen, die boven een tweetal wissels stonden opgesteld. Onmiddellijk werd bij beide strikken gepost door jachttopzichters en (veld)politie. Terwijl het 's morgens nog donker was werden de posten al ingenomen. Het waaide stevig en ook de afgelopen nacht had het flink

gewaaaid. Toen het licht was geworden zag één van de politiemensen dat er een dennentakje tegen een strik was gewaaaid. Na uren posten verscheen onze klant. Gezien werd dat hij de eerste strik controleerde en vervolgens in de richting van de tweede strik liep. Via de portofoon werd dit doorgegeven aan de postende collegae bij de tweede strik. Deze zagen even later de man aankomen en de strik controleren, het dennentakje weg pakken en vervolgens de strik weer goed stellen. Dat was genoeg. De man werd gepakt en kreeg een bekeuring. Enige tijd later kwam de zaak voor en de man ging zelfverzekerd de rechtszaal in en trof daar dezelfde kantonrechter als in de vorige zaak. Hij glimlachte al bij voorbaat. Toch zou dit anders lopen, want deze rechter wist nu precies van de hoed en de rand. Gevolg: een geldboete van f 250,- en daarbij 2 weken gevangenisstraf voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaar! Zou de man het nu opgeven?

Vervolg 3

Ongeveer een jaar later. Het is mei en we hebben een prachtig voorjaar. Op zondagmiddag is het heel rustig in het veld. Een veldpolitie-man is alleen 'op dienst' en besluit in de omgeving wat rond te neuzen. Tijdens zijn voettocht door het veld ziet hij onze bekende klant en houdt hem in het oog. Hij moet wel onopvallend zien te volgen, want wat wil de man nu? Waarom loopt hij dat perceel

gemengd bos in? Het is toch al half mei? Op een gegeven moment ziet hij de man een reeënwissel oplopen en even later een draad uit zijn zak halen en ter plekke een reeënstrick stellen. Op heterdaad grijpt hij de man en houdt hem aan. Daarna volgt een voorgeleiding aan de hulpofficier van justitie. Onderzoek in de woning levert niets op behalve draad, die met de strik overeenkomt. Er wordt een procesverbaal opgemaakt, maar de man krijgt geen straf meer. Hij had toch nog een voorwaardelijke veroordeling lopen? Ja dat wel, maar voordat de zaak kon dienen werd onze hardnekkige klant gehaald door De Grote Jager.

Autojager

Dan was er nog een melding van het schieten van een ree door een jager. Op zichzelf niets bijzonders, maar wel als dat schieten gebeurt vanuit de auto en het ree zich bevindt in het veld van de burens. Na de melding wordt een onderzoek ingesteld en de melding blijkt te kloppen. De aanschotplaats wordt gevonden en de aangetroffen sporen komen duidelijk overeen met de melding. Besloten wordt om onmiddellijk deze jager te bezoeken. Hij wordt thuis aangetroffen terwijl hij bezig is het ree te slachten.

Het is natuurlijk jammer dat dit soort zaken gebeuren. Op deze manier tref je niet jezelf maar juist alle goedwillende medejagers. Luidt het gezegde niet: één rotte appel in de mand maakt alle ooft te schand?

Jong geleerd is oud gedaan. Er zijn jonge reewildstropers gepakt, maar ook oude. En met oude stropers is het meestal net als met een vos..., hoe ouder hoe slauer.

De twee broers

Het is al enige jaren geleden dat er in het Twentse twee oude broers zo'n vijftienvintig reeënstricken dicht bij elkaar hadden opgesteld in een klein bosje bij hun boerderij. Dit bosje was nogal dicht begroeid. Toen deze stroperij ontdekt werd moest daar ook gepost worden. De politiemensen zagen tijdens dit posten dat de beide broers de stricken op kwamen halen. Ieder voor zich liep zijn eigen route af en maakte stuk voor stuk de stricken los, rolden deze op en schoven deze om de arm. Toen de beide mannen vlak bij de politiemensen waren, kwamen deze tevoorschijn. De beide mannen schrokken kennelijk erg en gooiden in een reflex de stricken van zich af. Natuurlijk waren ook deze mannen zich van geen kwaad bewust en alhoewel hun naam

geen haas was, wisten ze toch nergens van. Een van de mannen verklaarde dat hij onmogelijk kon stropen en toonde toen ongeveer -nadat hij zijn vieze hemd had opgetild- enige plekken met gordelroos. De politiemensen moeten volgens de overlevering wel een heel onsmakelijk gezicht getrokken hebben. De andere broer stond er ook zeer bedremmeld bij te kijken. Misschien was hij ook overdonderd door dit spontane stukje striptease van zijn broer. Heel fijntjes werd door de politie opgemerkt dat bij deze stroper toch een strik achter een knoop van zijn kiel was blijven haken. Hierop trok deze een gezicht dat misschien wel iets geleken heeft op het gezicht dat de politiemensen eerder hadden getrokken.

Het is al weer een tijd later (een van deze broers is inmiddels overleden), als de andere weer wordt gepakt tijdens het stropen met wildstricken, maar dit keer waren het geen reeën- maar fazantenstricken. Ook dit keer zei hij dat hij niet kon stropen omdat... en meteen begon hij aan zijn hemd te plukken. Deze poging werd door de politiemensen meteen verhinderd, want zij zaten niet te wachten op nog eens zo'n vertoning. Waarschijnlijk zou niet alleen het hemd er vies uit gezien hebben ...

De melkboer

En dan was er nog het verhaal van de melkboer. In het verleden was het de gewoonste zaak van de wereld, dat een bakker, kruidenier of melkboer zijn koopwaar bij zijn klanten bezorgde. Zo'n neringdoende ventte de hele dag en dat niet alleen in de bebouwde kom maar vaak ook in het buitengebied. Zo kon het gebeuren dat een jachttopzichter van een groot jachtveld tijdens zijn dienst in een reewissel een goed gestelde strik aantrof. Nadat hij enig onderzoek had gedaan kwam hij er achter dat de vermoedelijke steller van de strik zijn melkboer was. Deze melkboer kwam op zijn route eerst nog bij de jachttopzichter aan de deur en ging daarna verder het buitengebied in. Daarbij kon hij tijdens het fietsen met zijn transportfiets vanaf de weg onopvallend in de richting van zijn strik kijken om deze te controleren. Daar kwam bij dat de melkboer ook wist of de jachttopzichter thuis was en als diens fiets er niet stond had je alle kans dat hij in het veld zou zijn en dan was het voor hem -de melkboer- opletten geblazen. Wat deed nu de jachttopzichter? Wel, hij waarschuwde de mannen van de Vliegende Brigade en legde zijn

bevindingen voor. Daarop werd door deze mensen postgevat bij de strik. De jachttopzichter bleef thuis en was in zijn moestuin aan het werk toen de melkboer zijn waren bezorgde. De melkboer ventte rustig verder en tijdens zijn route zette hij de fiets in de omgeving van de strik tegen een boom en liet deze voor wat die was, daarna deed hij een plas en liep vervolgens naar de strik die hij controleerde en hierbij deze nog even extra stelde. En toen was het gebeurd met de stropersactiviteiten van onze melkboer. Hij werd ter plaatse bij de strik gepakt. Het is de melkboer nooit helemaal duidelijk geworden hoe dat nou kon, want de jachttopzichter was thuis en was door de 'vliegende' buiten de actie gehouden!

50 jaar Vereniging Het Reewild

Inmiddels bestaat de Vereniging Het Reewild 50 jaren. Het gaat goed met de vereniging en het gaat ook goed met ons reewild. Toch zal reewild bejaagd maar ook zeker belaagd blijven worden. In plaats van jagen kunnen we tegenwoordig beter praten over beheren. Bij belagen is er in ieder geval sprake van een invloed van buiten af, waardoor het beheer wordt benadeeld. Laten we niet vergeten, dat een enkele strik, die zo nu en dan wordt geplaatst op een goed belopen wissel toch geleidelijk de stand nadelig beïnvloedt. En wat te denken van de stroperij, waarbij gebruik wordt gemaakt van een (illegaal) vuurwapen al dan niet in combinatie met het gebruik van kunstlicht. Ook andere variaties op het thema 'stropen' zijn denkbaar. Ik kan ze niet allemaal de revue laten passeren, maar de sporen die door onze jachttopzichten, (veld)politiemensen en andere belanghebbenden zijn aangetroffen in de loop der jaren en in de diverse velden zeggen nog genoeg. Te denken hierbij valt aan de stricken die gevonden zijn, waarbij het niet tot een resultaat kwam, de meldingen van schieten in het veld, het vinden van het geweide, soms samen met huid en lopers, omdat het wild ter plekke is geslacht. Zo zijn er nog verschillende dingen te noemen. Natuurlijk is het wel eens leuk om zo'n verhaal van stroperij te lezen, maar we beseffen ook meteen dat we zeer alert moeten blijven. Wat zou het leuk zijn voor de vereniging en het reewild als onze nazaten over 50 jaar weer een gloedvol artikel zouden kunnen schrijven over het reewild, maar het lijkt me een utopie om daarbij te denken dat de stroperij op dat mooie wild dan voorbij zou zijn.

Van Jagtwet tot Jachtwet tot Flora- en Faunawet

Door I. Uythoven

Foto: J. Hendriks

Om een wet goed te begrijpen, is het wenselijk enigszins bekend te zijn met de geschiedenis van de betreffende materie. Het hier in vogelvlucht geschiedkundige resumé, behandelt de voornaamste wettelijke bepalingen op het gebied van de jacht op grofwild vanaf 1814.

Jagt en Visscherij van 11-7-1814 no. 29. Als voorloper van de regelingen op het gebied van de jacht, was de wet houdende bepalingen op het stuk der Jagt en Visscherij (11-7-1814 no. 29).

Het jagen op grofwild (herten, reeën en hinden) is zonder een speciale permissie verboden. Verbodsbepalingen zoals het jagen op zon- en feestdagen en gedurende de periode tussen zonsondergang en zonsopgang waren

toen ook al van kracht. Het openen van de jacht zal 'door den Opperhoutvester, in overleg met de provinciale staten worden geregeld'. De secretarissen van Staat voor de Binnenlandse Zaken en voor Financiën werden belast met de uitvoering van de wet. U ziet, ten aanzien van de inhoud is er in de nieuwe Flora- en Faunawet niet veel veranderd, met uitzondering van het feit dat in de Jachtwet van 1814 voor een geschoten wolf nog altijd f 25,- en voor een wolvin f 30,- werd betaald.

Jagtwet van 6 maart 1852 no. 47

De Jagtwet van 6 maart 1852 no. 47 bevat wat nadere uitwerkingen van de wet van 1814 en gaat ook wat verder met soortenbeschrijving. Gedeputeerde Staten dienen jaarlijks de openings- en sluitingstijden te bepalen. De Commissaris der Koningin in de provincie doet daarvan aankondiging, ten minste acht dagen voor de opening en sluiting. Tevens werd bepaald 'naar mate de wildstand of plaatselijke omstandigheden zulks vereisen, of de jacht op enige wildsoort niet geopenend dan wel beperkt moet worden' en hoe-

veel stuks grofwild van het mannelijk of vrouwelijk geslacht en hoeveel hazen op één dag, door één jager en bij drijfjachten door alle jagers tezamen mogen worden geschoten. De wolven worden niet meer vermeld maar voor een geschoten moervos werd f 1,50 betaald. Ideaal was dat de Minister van Binnenlandse Zaken de bevoegdheid werd gegeven om 'jagt en visscherij-opzieners' aan te stellen en te ontslaan. Dit gold ook om in het belang van de grondeigenaren onbezoldigde opzieners aan te stellen en te ontslaan. Van alle opgelegde boeten kwam tweederde in 's Rijks schatkist terecht en éénderde aan het fonds 'tot onderstand van bejaarde en gebrekkige Jagt- en Visscherij-opzieners, hun weduwen en wezen'. Aan de jachtopzichters kan een premie worden toegekend voor elke bekeuring, door een veroordeling gevolgd. (Bijna analoog aan de huidige verkeerswet overtredingen. Hoe meer PV's des te groter de promotiekans!)

De Jagtwet dd. 13 juni 1857 no. 87

Is een herziening van de voorgaande wet waarbij vooral de strafmaatregelen tegen

overtredingen nader zijn uitgewerkt, alsmede een verbod 'tot het houden van klopjachten op grofwild'.

Daarna volgen een reeks wetswijzigingen en -aanvullingen. Zo werd bijvoorbeeld bij wet van 14 juli 1904 no. 148 het gebruik van kunstlicht verboden.

Bij wet van 6 oktober 1908 no. 311 wordt 'de jacht en de visscherij' gescheiden.

Vijf Koninklijke Hoogheden hebben – na gemeenschappelijk overleg met de Staten Generaal, van jachtwet tot Flora- en Faunawet – al deze wetten goedgevonden en verstaan, te weten: Willem, Emma, Wilhelmina, Juliana en Beatrix.

De Jachtwet dd. 2 juli 1923 stb. 381

Hier werden wettelijke bepalingen in het belang van de landbouw vooropgesteld, ter voorkoming van wildschade. De heerlijke jachtrechten kwamen te vervallen. De provinciale wildschadecommissies deden hun intrede.

De Jachtwet van 1954 dd. 3 november 1954 stb. 523

Het doel van deze wet was om nieuwe bepalingen vast te stellen inzake de jacht en regelingen te treffen met betrekking tot schade door wild en het behoud van de wildstand. Opening en sluiting van de jacht worden – gehoord de jachtraad – centraal geregeld. Tevens volgt de instelling van een jachtfonds.

Zo, dit was de inleiding. Ik hoop dat u nog niet in slaap bent gesukkeld.

Planmatig en gecoördineerd beheer

Het belangrijkste voor de lezers van dit blad is wel het beheer van de grofwildstand. Na het inwerkingtreden van de Jachtwet per 15 juni 1955 werden in overleg met een aantal vooraanstaande grofwildjagers maatregelen getroffen, die een goed functionerend beheer van onder andere de reewildstand beoogden. Zowel de bepalingen van het gebruik van wapens en munitie (21-6-1955) als het zogenaamde wildmerkensysteem (12-1-1956) werden ingevoerd.

Vóór het inwerkingtreden van de jachtwet 1954 (15-6-1955) was het bepaald in de jachtwet 1923, de laatste beschikking met betrekking tot de opening en sluiting van de jacht nog van kracht. Daarin was bepaald dat de jacht op reebokken werd geopend vanaf 25 juli 1955 tot 11 augustus 1955. Daarna werd de jacht op reewild – in overleg met de jachtraad – niet meer geopend en werd in

1956 overgegaan tot een vergunningstelsel en het daarbij horende merkensysteem.

Vanuit de toenmalige directie Faunabeheer werd besloten, dat ervan moest worden uitgegaan dat het verantwoorde beheer van reewild slechts kon plaatsvinden door een planmatige en gecoördineerde aanpak.

Van trofeeënjacht naar populatiebeheer

De jager, die zich in de loop der jaren had ontwikkeld tot een trofeeënjager, had er blijkbaar geen notie van dat hij niet op de goede weg was. De in de loop der jaren ontwikkelde activiteiten van vele deskundige leden van de Vereniging Het Reewild, in samenwerking met de overheid, leidden er toe dat men van de toenmalige opvatting om op de eerste plaats het mannelijk wild te oogsten (grote geweien) af raakte.

Een aantal jaren na het inwerkingtreden van het vergunningstelsel bleek dat het afschot van reegeiten en kalveren behoorlijk achterbleef bij het afschot van de mannelijke stukken. Het gevolg daarvan was dat de reewildpopulatie jaarlijks meer dan normaal toenam en er veel te hoge dichtheden ontstonden. Het tekort aan de noodzakelijke rust en aan hoogwaardig voedsel leidde ertoe dat er populaties waren, die een lage weerstand tegen ziektes ontwikkelden en een hoge sterfte vertoonden, vooral onder de kalveren. Er werden voorstellen gedaan om de jacht op reegeiten en kalveren eerder dan 1 januari te laten beginnen. Door de uitbreiding van de stand, waardoor er meer en meer jagers met reewild in hun jachtveld werden geconfronteerd, was het hen niet geheel kwalijk te nemen dat zij niet voldoende biologische kennis van het reewild hadden. Daar lag weer een schone taak voor het bestuur en leden van de Vereniging Het Reewild, die dan ook met beide handen werd aangegrepen.

Voorlichting

Tallose boekjes en folders van de Vereniging werden in samenwerking met de directie Faunabeheer uitgegeven.

Voorlichtingsavonden werden door het gehele land gehouden. Keurmeesters werden opgeleid, reewildshows werden door enkele enthousiaste groepen gehouden. Deze laatste vermelde tendens werd door het bestuur van de Vereniging Het Reewild overgenomen en zo ontstond de situatie dat reewildshows in geheel Nederland werden georganiseerd. De educatieve waarden van deze shows en de lezingen mogen niet worden onderschat, ook heden ten dage niet, al zijn de tentoonstellingen uiteraard aan de huidige tijdsomstandigheden aangepast.

Jachttijden

Over de jachttijden waarin op reebokken en geiten de jacht mocht worden uitgeoefend is het nodige te doen geweest. Heel wat besprekingen en soms felle discussies lagen aan de nu nog bestaande jachttijden ten grondslag.

De overheid en het bestuur van de Vereniging Het Reewild stonden op het standpunt dat het doel van het reewildbeheer was om de regulatie van het bestand zo efficiënt en effectief mogelijk te maken in de voor het reewild sociologisch en biologisch beste tijd, met de minste verstoring.

In het oog moest worden gehouden het bepaalde in artikel 20, 2e lid van de Jachtwet. Daarin wordt gesteld dat de jacht op ander dan de in artikel 8 genoemde wildsoorten niet wordt geopend gedurende het tijdperk van 16 februari tot 15 juli, tenzij de belangen van de landbouw zulks vereisen. De wettelijke neerslag van dit wetsartikel is gebaseerd op de gedachte – ook internationaal – dat in het werp- en broedseizoen rust

Foto: G. Baay

Foto: J. Hendriks

in het veld moet heersen.

Reebokken (daar was men zuinig op) mochten van 1956 t/m 1958 worden bejaagd gedurende de periode 1 juni t/m 31 augustus. Vanaf 1959 t/m 1964, toen het resultaat van het gevoerde beleid merkbaar werd (de reewildstand nam toe), van 1 juni t/m 15 september. Van 1965 t/m heden van 1 mei t/m 15 september.

Voor reegeiten was het een ander verhaal. De discussie spitste zich voornamelijk toe op de vraag wanneer het verantwoord was om reegeiten te schieten.

De eerste draagtijd (vertraagde implantatie) van de reegeit bedraagt 5 maanden, van augustus t/m december. Natuurlijk zijn er reegeiten die zich niet aan deze tijd houden. Ik zou haast zeggen 'niets menselijk is de reegeit vreemd'. De sterkste ontwikkeling van het embryo geschiedt in de vroege lente. (Zie 'Voor U gelezen', red.). Ook in dit opzicht kan men slechts bewondering hebben voor de natuur, die door de langzame ontwikkeling van het embryo (augustus t/m half december) voorkomt dat in de voor het reewild vaak moeilijke wintermaanden (voedsel) te hoge eisen aan het moederlichaam worden gesteld door de groeiende vrucht. De in mei geboren kalfjes kunnen in de herfst tot begin winter de leiding van de moeder nog niet missen. Het schieten van reegeiten mag derhalve tussen september en januari zeker niet plaatsvinden. Het schieten van een reegeit in de huidige periode (januari - maart) lijkt uit ethisch oogpunt op het eerste

gezicht verwerpelijk, doch dit is altijd minder erg dan dat men het levende kalf of de kalveren de hongerdood laat sterven. Daarnaast bestaat het feit dat in september de groei begint van het eerste gewei van het bokkalf, dat in december weer wordt afgeworpen.

Bokken zonder gewei

Eveneens diende er rekening mee te worden gehouden, dat de oudere bokken hun gewei hadden afgeworpen, waardoor vergissingen bij het afschot (onjuist aanspreken) eerder regel dan uitzondering zou worden. Het beoogde doel, het evenwicht in de geslachtverhouding, zou dan niet worden bereikt. De levenservaring van het moederdier is essentieel voor het kalf. Naar welke laveplaatsen en dekkingen het kalf wordt gebracht, hoe het wordt verdedigd en hoe gevaren ontweken moeten worden. Naast haar eigen genetische aanleg is daarom vrouwelijk wild door de rechtstreekse invloed van haar constitutie en levensbekwaamheid van zeer grote betekenis voor de gezondheid van haar nakomelingen. Niet vergeten moet worden dat deze jonge generatie de basis legt voor de kwaliteit van de toekomstige stand.

Jachttijden in buurlanden

Verwezen werd naar de jachttijden op vrouwelijk reewild in Duitsland, een deel van Oostenrijk, Oost-Europa en Scandinavië. Dit nu was nu niet een bepaald gelukkige zaak, daar in de genoemde landen hetzelfde euvel

zich voordeed (en nog voordoet) als in ons land, namelijk onderbejaging. Dat die openingstijden in die landen zo afwijkend (en vroeger) zijn van die in ons land houdt voornamelijk verband met de in die landen (in de periode januari - maart) heersende klimatologische omstandigheden: meer sneeuw en vorst dan in ons land met zijn zeeklimaat. De in Nederland voorgestane periode voor het geitenafschot lijkt vooralsnog de minst kwade.

Wapens en munitie

Bij de eerste beschikking (Stct. 1955, 118) omtrent het gebruik van wapens en munitie bij het afschot van reewild, werden voorschriften gegeven waaraan het geweer en de munitie moesten voldoen om een tot jagen geoorloofd middel te worden. Het kogelgeweer en kogelpatronen werden verplicht gesteld. Het reewild mocht namelijk voor bovenvermelde datum ook worden geschoten met patronen die uit een hagelloop afgevuurd konden worden. Dit waren patronen met loden proppen, die de hagellading vervangen, de zogenaamde Brennekepatronen. In speciale gevallen (grienden etc.) werd van de verplichting tot het gebruik van een geweer met ten minste één getrokken loop, voor zover daarin kogelpatronen worden gebruikt met een trefenergie van ten minste 100 kgm op 100 meter afstand van de loopmond, ontheffing verleend. Tot 31 maart 1964 bleef de mogelijkheid (als overgangsmaatregel) tot het verkrijgen van een ontheffing voor het

gebruik van de Brennekes bestaan.

Inventarisaties

In de periode van rond 1965 werd binnen een bepaald gebied geëxperimenteerd met het gezamenlijk tellen van het reewild om zo tot een inventarisering te komen. Begonnen werd met een samenwerkingsverband van een aantal jachthouders met aaneengesloten jachtvelden in de omgeving van Ommen (ongeveer 4000 ha) en in Noord-Limburg. De uiteindelijke opzet was te komen tot zogenaamde reewildringen die in de verre toekomst door de vorming van wildbeheereenheden verder gestalte zouden krijgen. Van de jachthouders in de betreffende gebieden werd veel medewerking verkregen. In Noord-Limburg kwam er samenwerking met de Duitse buurjagers tot stand. Er ontstond een gezamenlijk gebied van circa 15.000 ha aan weerszijden van de Nederlands-Duitse grens. Natuurlijk was van tevoren bekend dat het niet mogelijk was om het juiste aantal stuks reewild – gezien de levenswijze van dit wild – te tellen, doch wel dat men door een aantal jaren achtereenvolgend te tellen een indruk verkreeg van de totale stand. Een ander voordeel van het toegepaste telsysteem was dat de jachthouders elkaar niet meer als concurrent zagen.

Zeker mag ook niet vergeten worden de niet aflatende strijd tegen de stroperij, door het jachttoezicht en de helaas niet meer bestaande veldpolitie.

Jachtexamen

Bij de wet van 8 juni 1977 Stb. 387 werd het jachtexamen ingevoerd en bij Koninklijk Besluit van 8 maart 1978 werden de eisen waaraan het jachtexamen moest voldoen, gepubliceerd. Door het volgen van de cursus

jachtopleiding werd de kandidaat voor het examen het nodige bijgebracht, zodat de beginnende jagers al redelijke kennis over het reewild kregen. De geslaagde kandidaat zal echter ontdekken dat de jagersloopbaan een voortdurend proces van leren is. Ook worden door ervaren reewildjagers cursussen gegeven die de kennis over het reewild bevorderen met betrekking tot het schatten van de leeftijd van het ree, de vormen (vorming) van het gewei, het voorkomen, de biotoop, het gedrag, de leefwijze, het voedsel en vooral niet te vergeten de voortplanting. Om wat meer over het ree te leren is het uitermate raadzaam om de daarvoor ingestelde cursussen te volgen.

Preventieve maatregelen

In de loop der jaren werd overgegaan tot plaatsing van wildwerende rasters langs de rijks-, provinciale- en gemeentewegen ter voorkoming van aanrijdingen met reewild. Laten we vooral de wildspiegels niet vergeten, die bij goed onderhoud hun nut bewijzen en menige aanrijding hebben voorkomen. Wel is mij de laatste jaren opgevallen dat de betreffende wegbeheerder niet altijd in de gaten heeft dat de dekking waaruit het reewild treedt in de loop der jaren is gewijzigd zodat sommige wildspiegels elders langs de weg meer hun nut kunnen bewijzen. Ook hier ligt een taak voor de wildbeheereenheden.

De Flora- en Faunawet van 25-5-1998 (Ltb. 1998, 402)

Deze wet treedt in de plaats van de Jachtwet 1954, de Vogelwet 1936, de Wet Bedreigde Uitheemse Dier- en Plantensoorten en hoofdstuk 5 van de Natuurbeschermingswet (reserverende plant- en diersoorten). De Flora- en Faunawet bevat eigenlijk een samenhangend

stelsel van regels voor de bescherming van inheemse en uitheemse dier- en plantsoorten.

Deze wet is een zogenaamde raamwet. Dit betekent dat een aantal zaken nog moeten worden geregeld bij Algemeen Maatregel van Bestuur (AMvB) en door Ministeriële Beschikkingen (M.B.'s). De kern van de Flora- en Faunawet bestaat uit een stelsel van verbodsbepalingen.

Deze bepalingen zijn erop gericht om te voorkomen dat handelingen plaatsvinden die sommige dier- en plantensoorten zouden kunnen bedreigen. In de wet worden grootheden genoemd als intrinsieke waarde, meer soorten onder bescherming, geen uitoefening van de jacht in bepaalde natuurgebieden en decentralisatie van bevoegdheden. Op de meeste onderwerpen kan nog niet worden ingegaan, daar de daarvoor bestemde AMvB's en MB's nog niet alle voltooid zijn en/of gepubliceerd in de Staatscourant.

Hoe het er bij het honderdjarig bestaan van de Vereniging Het Reewild voor zal staan, weet ik uiteraard niet, maar indien de huidige reewildbeheerders al hun kennis en wetenschap over het ree overdragen aan de jeugd, dan ben ik ervan overtuigd dat de vereniging niet alleen veel meer leden zal tellen, doch ook blijft groeien en bloeien.

In ieder geval van harte gefeliciteerd met het 50-jarig jubileum.

(De heer Uythoven was hoofdcambtenaar van de toenmalige Directie Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij, red.)

Foto: J. Hendriks

Reeën en de F&F-wet

Door Mr P. van Schooten

Elders in dit blad treft u een overzicht aan van de wijze waarop het ree in de jachtwetgeving is bejegend van de hand van de heer I. Uythoven. De heer Uythoven besluit zijn interessante overzicht met een korte uiteenzetting over de Flora- en Faunawet. Zeer terecht maakt hij daarbij de opmerking dat deze raamwet nader moet worden ingevuld aan de hand van algemene maatregelen van bestuur (AMvB's) die op dat moment nog niet waren gepubliceerd.

Hoewel de publicatie nog niet heeft plaatsgevonden op het moment dat ik dit schrijf, heb ik wel inzage gekregen in de concepten, zoals die inmiddels door de Raad van State grotendeels zijn goedgekeurd.

Veranderende regelgeving

Het zal de lezer van dit blad interesseren wat de veranderende regelgeving voor het beheer van reeën nu feitelijk zal gaan betekenen. Om dat voor de lezer inzichtelijk te maken moet ik toch nog even kort ingaan op de bestaande regelgeving in het kader van de Jachtwet, dit om de wijziging van de status van het ree en de gevolgen daarvan te verduidelijken. Voor de goede orde wijs ik er op

voorhand op dat dit stuk een persoonlijke interpretatie van de schrijver is.

De Jachtwet

Onder de Jachtwet wordt het ree gerekend tot het grofwild (artikel 2, eerste lid onder a) en het grofwild wordt tot het wild gerekend (artikel 2, eerste lid onder e). Gelet op de wettelijke definitie van jagen, namelijk het opsporen, bemachtigen en doden van wild en het doen van pogingen daartoe, is het ree-wildafschot thans nog jagen. Met betrekking tot dieren die tot het wild worden gerekend geldt dat de jachthouder de verplichting heeft om een redelijke stand te laten bestaan of, als die ontbreekt, te bereiken (artikel 19, eerste lid).

Er mag gejaagd worden met geoorloofde jachtmiddelen (artikel 22) en onder bepaalde omstandigheden is het verboden te jagen (artikel 26).

U weet dat de jacht op reeën niet wordt geopend op basis van artikel 20, waarin de reguliere opening en sluiting van de jacht wordt geregeld door de minister, maar door middel van vergunningverlening op basis van de artikelen 27 en 53.

In beide artikelen worden de belangen genoemd die kunnen leiden tot verlening van de vergunning.

Belangrijke wijziging

Een heel belangrijke wijziging ten opzichte van de huidige Jachtwet is dat het ree niet meer tot het wild wordt gerekend, maar gerekend wordt tot de beschermde inheemse diersoorten.

Aangezien het uitgangspunt van de wet is dat de intrinsieke waarde van het dier voorop staat (het zogenaamde 'nee, tenzij'(-beleid wordt hiermee tot uitdrukking gebracht) gelden een aantal aspecten die tot dusverre vanzelfsprekend aan de status van wild gekoppeld waren, niet meer voor het ree.

Volledige bescherming

Vanaf het moment van inwerkingtreding van de Flora- en Faunawet is het ree volledig beschermd op grond van artikel 4 van de Flora- en Faunawet. Regulatie van de reeënstand is uitsluitend mogelijk op grond van een ontheffing op basis van artikel 68 van de Flora- en Faunawet.

Anders dan tot nu toe gebruikelijk was met de vergunning ex artikel 27 en 53 van de Jachtwet, wordt de ontheffing niet meer centraal, maar decentraal verleend door de gedeputeerde staten aan erkende faunabeheereenheden op basis van een door dezelfde gedeputeerde staten goedgekeurd faunabeheerplan. Aan de goedkeuring van het faunabeheerplan worden eisen gesteld die zijn neergelegd in het zogenaamde faunabesluit op basis van artikel 30 Flora- en Faunawet. Onder deze vereisten wordt specifiek voor het ree genoemd: 'het plan bevat een beschrijving van het voedselaanbod, de relatie tussen dit voedselaanbod en de grootte van de populatie van de betrokken dieren, alsmede de mogelijkheden van uitwisseling met aangrenzende terreinen'. Het vervaardigen van een plan dat voor goedkeuring in aanmerking komt, is dus geen sinecure. Bovendien zijn er een groot aantal procedurele aspecten ingebouwd, waar de beheerder rekening mee moet houden, alvorens tot de uitvoering in de praktijk te kunnen komen. Het plan moet worden ingediend door een faunabeheereenheid, welke eerst moet wor-

Foto: S. de Vries

den erkend als zodanig door gedeputeerde staten.

Ervan uitgaande dat de desbetreffende faunabeheereenheid de erkenning van GS heeft, wordt het faunabeheerplan op basis waarvan tot reeënafschot wordt geconcludeerd, bij gedeputeerde staten ingediend. GS is verplicht om het ingediende plan voor een ieder ter inzage te leggen op het provinciehuis en om van deze ter inzage legging melding te maken in huis-aan-huisbladen of kranten. Vervolgens wordt bezwaar en beroep mogelijk gemaakt voor een ieder die iets over dat plan wil opmerken. Doel van deze procedure is om een grotere maatschappelijke betrokkenheid bij het afschot van reeën te verkrijgen. Om één en ander juridisch-technisch waterdicht te krijgen gelden voor het beheer van reeën en de schadebestrijding de artikelen 15, 65, 68, 72 en 75 van de Flora- en Faunawet.

De artikelen

Op basis van deze artikelen gelden nieuwe bepalingen als bijvoorbeeld dat geweren voor het doden van dieren niet gebruikt mogen worden voor zonsopgang en na zonsondergang (met uitzondering van wilde eenden) en dat reeën slechts mogen worden gedood op gronden, waarvoor een faunabeheerplan geldt en slechts met geweren met getrokken loop, geschikt voor kogelpatronen met minimaal 980 Joules op 100 meter. Kernvraag is natuurlijk wanneer regulatie van de reeënpopulatie mogelijk is. Hiervoor biedt artikel 68 van de Flora- en Faunawet de mogelijkheid. In de eerste plaats moet duidelijk zijn dat er geen andere bevredigende oplossing bestaat. Vervolgens mag er geen afbreuk worden gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort en vervolgens, maar dat zal u ongetwijfeld bekend in de oren klinken, gelden punten als de volksgezondheid en openbare veiligheid, de veiligheid van het luchtverkeer, ter voorkoming van belangrijke schade en ter voorkoming van schade aan flora en fauna plus andere bij algemene maatregelen aan te wijzen belangen. Met betrekking tot dit laatste aspect doet zich nog iets bijzonders voor. Bij de behandeling van de Flora- en Faunawet in de Tweede Kamer is door de Minister toegezegd dat in de nader bij algemene maatregel aan te wijzen belangen ook het belang van populatiebeheer zou worden opgenomen. De huidige Staatssecretaris is echter van mening dat populatiebeheer geen zelfstandig

belang is, maar te scharen valt onder het voorkomen van schade aan de fauna met als motivering dat populatiebeheer geen doel op zich is, maar een middel om tot een doel te komen, namelijk geen schade aan de populatie te laten ontstaan.

Op dit punt hinkt de wet duidelijk op twee gedachten.

Dit blijkt alleen al uit het feit dat paragraaf 3 van Titel 3 van de wet is genaamd: 'Beheer en bestrijding van schade'.

Als u de wetsartikelen leest, dan ziet u dat het uitsluitend over schadebestrijding gaat en niet over beheer. Dit gekoppeld aan de toezegging van de Minister om populatiebeheer in een algemene maatregel van bestuur op te nemen en dit dan vervolgens na te laten, is een teken aan de wand.

Wat betekent dit alles nu?

Er zijn nogal wat hobbels te nemen voor de voortzetting van het reeënbeheer in ons land. Allereerst moeten er faunabeheereenheden worden gevormd en die faunabeheereenheden moeten door gedeputeerde staten van de desbetreffende provincie worden erkend. Ook moet de erkende faunabeheereenheid een faunabeheerplan maken. De vereisten, waaraan een dergelijk faunabeheerplan moet voldoen, zijn zwaar te noemen. Vervolgens moet het plan ter inzage worden gelegd voor een ieder, waarna men vervolgens bezwaar en beroep kan indienen tegen het plan en tegen het voornemen om een ontheffing van het verbod om reeën te doden te verlenen. Nadelig is dat de in de wet genoemde vereisten veel meer aanknopingspunten voor het instellen van bezwaar en beroep bieden, dan de gronden die in het kader van de Jachtwet golden.

Bezwaar en beroep

Tenslotte is nog een aspect dat de mogelijkheid van bezwaar en beroep voor iedereen openstaat, dus ook voor hen die geen eigen rechtstreeks persoonlijk belang bij het aanvechten van de ontheffing hebben. Deze laatste keuze wordt gemotiveerd met de hierboven al genoemde opmerking dat de maatschappelijke inbreng moet worden vergroot. Te vrezen valt dat het verstandig populatiebeheer op een grotere schaal dan in het verleden gefrustreerd kan worden. Ook moet er rekening mee worden gehouden dat de animo van de jagers voor het beheer van reeën belangrijk zal afnemen, want wie gaat het onderzoek naar de gevraagde informatie voor het faunabeheerplan verrichten? Wie is er zo gek om het vele papierwerk voor zijn rekening te nemen en wie gaat al die extra inspanningen betalen?

Het ziet er naar uit dat de Flora- en Faunawet een belangrijke streep door de rekening haalt van het huidige systeem van duurzaam beheer van reeën. Het eigenaardige is dat juist het duurzaam beheer één van de doelstellingen van de Flora- en Faunawet is. Een ander nog onvoldoende belicht aspect is dat de gezondheid en het welzijn van het ree hierdoor gevaar gaat lopen. Passief beheer dat afbreuk doet aan de instandhouding van de soort, lijkt strijdig met de wet! Kennelijk sturen we aan op een regulatie van de nationale reeënpopulatie door parasieten, ziekte, auto's en infrastructuur. Hypocriet genoeg importeren we de reerug wel uit het buitenland. Wat een eigenaardige moraal houden wij er in dit land toch op na.

Foto: M. de Reus

Reeën

Door Liesbeth Verwoerd

In bos of houtwal.
Op een wilbakker, weilje, es of open veld.
Misschien vlakbij boerderijen.
Langs stille zandpaden en boswegen.
Tussen adelaarsvarens, dichte sparren,
natte heide of wuivend graan.

In de vroege ochtend, midden op de dag,
klokslag acht uur, of pas tegen de avond-
schemering.

's Avonds na een zware regenbui.
Als de zon onder gaat en de lucht rood kleurt.
Langs een wissel.
Ranke lopers bewegen zich voort.
Knabbelend aan kruiden en knoppen.
Het ziet een mals blaadje,

een korte ruk en het twijgje zwiept kaal
terug.
Het is geheel in haar element.

Een rode schicht.
Plotseling staat hij in het veld.
Onopgemerkt is hij gekomen.
Vuurrood staat hij daar, ineens.
Het geweijsje reikt tot ver boven het genoor.
Zes blanke enden schitteren als zilver in het
licht.

Krachtig alert.
Laveleed trekt hij verder,
werpt zijn kop en zekert.
Zijn warme lichaam damp.

Oorschelpen draaien in alle richtingen.
Met de windvang in de lucht snuift hij alle
geuren op.

Twee grote kijkers.
Ze kijken je nieuwsgierig en verwijtend aan.
Een glimmende zwarte windvang.
Sierlijke bewegingen.
Het is het mooiste dier.

Twee fietsers.
Een trimmer of wandelaar.
In een glimp is hij verdwenen.
De mensen hebben niets gezien.

Foto: L. Verwoerd

Jubileum-Symposium

Reewild en Ruimtelijke Ordening

Ter gelegenheid van het 50-jarig jubileum van onze Vereniging zal op zaterdag 21 april 2001, in aansluiting op de Algemene Ledenvergadering, een symposium voor leden en genodigden worden georganiseerd rond het thema "Reewild en ruimtelijke ordening". Teneinde aan de verwachte opkomst op passende wijze te kunnen voldoen is accommo-

datie gevonden in de aula van het Kroller-Muller Museum te Hoenderloo. Wij prijzen ons gelukkig voor dit symposium mevrouw Prof. Dr J.E.M.H. van Bronswijk, biologe en de heer J.W.E.M. Roermaat, landelijk bestuurslid van LTO, bereid te hebben gevonden inleidingen te houden. In vervolg daarop vindt een forumdiscussie plaats. Ter afsluiting van dit deel van het programma zal de nieuwe reeën-dokumentaie, die inmiddels voor ons in pro-

duktie is genomen, worden vertoond. De dag wordt besloten met een gezellige borrel. Houdt zaterdag 21 april 2001 dus s.v.p. nu al in gedachten! De Jubileumcommissie.

P.S. via de aanmeldingskaart in dit nummer van Capréolus kunt u zich voor bovengenoemd symposium aanmelden.

Beheertentoonstellingen

Regio Overijssel-Flevoland

Deze Regio organiseert op 10 en 11 februari 2001 haar jaarlijkse Beheertentoonstelling in "De Haverkamp", Stationsstraat 28 te Markelo. Open op zaterdag 10 februari van 10:00 tot 18:00 uur en op zondag 11 februari van 10:00 tot 17:00 uur.

Van de 37 WBE's uit Overijssel zullen de gewei- en, per WBE worden tentoongesteld. Tevens algemene informatie uit de Regio ten aanzien van het reeënbeheer. Een zevental standhouders zal het geheel completeren. De Regio houdt haar jaarvergadering ook in "De Haverkamp" op zaterdag 10 februari, aanvang 14:00 uur.

Regio Achterhoek

Op zaterdag en zondag 24 en 25 maart 2001. Organiseert deze Regio in Exel haar reewildbeheertentoonstelling over het afgelopen seizoen.

Regio Veluwe Betuwe

Gezamenlijk met het Veluws Hert en de Vereniging Wildbeheer Veluwe wordt de jaarlijkse Grofwildbeheertentoonstelling georganiseerd in het weekeinde van 31 maart en 1 april. Geopend vanaf 10:00 uur.

Regio Utrecht, Noord Holland en Zuid Holland Houdt op 6 april 's avonds haar ledenvergadering, die start om 20:00 uur met hierna de opening van de beheertentoonstelling. Deze is ook te bezoeken op zaterdag van 7 april van 10:00 tot 16:00 uur in de Mauritshoeve te Maartensdijk.

Regio West-en Midden Brabant

Basis Cursus Reewild.

Op 7 april 2001 organiseert de vereniging "Het Reewild" West en Midden Brabant een basiscursus reewild. De cursus duurt een hele dag en zal worden gegeven door de heer Cees van Geel, jachttopzichter van het landgoed 'De Utrecht'. Plaats van de cursus: Hotel Bellevue te Chaam. Cursisten kunnen zich aanmelden bij het secretariaat van de vereniging.

Kosten van de cursus, inclusief cursusboek en koffie/lunch voor leden Fl.110,- voor niet-leden Fl.160,-.

Het maximale aantal cursisten is 30, dus meldt u snel aan.

Schriftelijk aanmelden bij:
Secretariaat 'Het Reewild' West en Midden Brabant

Bijsters 7

5131 NW Alphen
tel 013 5081775

Beheertentoonstelling

De Regio West en Midden Brabant organiseert op 24 en 25 maart 2001 een Reewildbeheertentoonstelling in Hotel Bellevue te Chaam. De beheertentoonstelling zal opgeleusterd worden met een aantal andere activiteiten rondom de jacht. Het bestuur van de vereniging is op dit moment druk in de weer om de show in 2001 nog grootser te maken dan die van dit jaar.

Noteer alvast de datum in uw agenda.

Voor inlichtingen kunt u terecht bij het secretariaat van de Regio (zie boven).

Regio Oost Brabant

Oost Brabant houdt haar beheertentoonstelling op vrijdag 6 en zaterdag 7 april in zaal Prinsenhof aan de Hoofdstraat in Best.

Regio Limburg

Zij organiseert haar beheertentoonstelling op vrijdag 6 april 2001 in De Molshoof te Kelpen en is geopend vanaf 19:00 uur.

Yakmanschap voor veiligheid van mens en dier

...al meer dan 30 jaar!

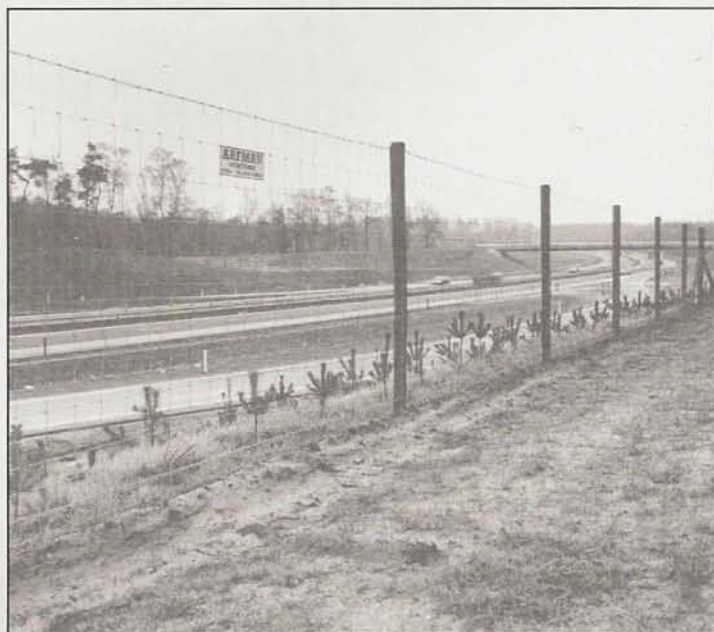
ARFMAN

Uw specialist in:

- landschappelijke afrasteringen
- kleinwild - c.q. dassentunnels en grofwildtunnels
- inrichting van begrazingsprojecten
- wildroosters en veeroosters
- metalen hekwerken
- rasterplannen en bestekken
- verkoop van afrasteringsmateriaal en wildreflectoren

Aannemingsbedrijf Arfman b.v.
Keizersweg 72
7451 PG Holten
Tel 0548 - 36 29 48
Fax 0548 - 36 50 42
Internet www.arfman.nl

Doelstelling Vereniging Het Reewild

Doelstelling

De Vereniging Het Reewild streeft naar het behoud van duurzame populaties reeën (*Capreolus capreolus* L.) en de bevordering van het welzijn van reeën in Nederland.

Uitvoering

Om de doelstelling te realiseren dient deskundig en actief beheer op basis van door de overheid goedgekeurde beheerplannen te worden uitgevoerd. In de plannen, op te stellen door de Faunabeheereenheden (FBE's) worden populatiegegevens gerelateerd aan belangrijke factoren zoals voedsel, rust, ruimte, schade aan zowel flora als fauna en veiligheid.

Het beheer zal worden uitgevoerd in overleg en in samenwerking met beheerders van cultuur- en natuurgebieden en met de daarbij betrokken overheden. Beheermaatregelen hebben zowel op terreinen waarin reeën leven als op de omvang van de populaties betrekking. De uitvoering van beheermaatregelen wordt in handen gegeven van deskundigen. Voor zover het actief ingrijpen in de populatie betreft, acht de Vereniging afschot een juiste en veilige methode. Conform de bedoelingen van de wetgever zullen adequaat opgeleide jagers - samenwerkend binnen Wildbeheereenheden (WBE's) - deze taak verrichten.

De vereniging draagt kennis uit en geeft voorlichting en adviezen. Tevens bevordert zij wetenschappelijk onderzoek.

Gedragregels en Controle

Leden van de Vereniging dienen de reeën tegen onnodig lijden te beschermen. Bij de aantalregulatie zijn de uitvoerenden gehouden zich te gedragen zoals een goed jager betaamt. Schending van deze verplichtingen kan worden aangebracht bij de Stichting Tuchtrechtspraak Jacht-en Wildbeheer, gevestigd te Utrecht.

Teneinde controle op en registratie van het afschot mogelijk te maken, worden geschoten reeën voorzien van een uniek nummer.

Toelichting

De doelstelling komt voort uit het feit dat het aantal reeën in ons land zich in de voorgaande decennia heeft vertienvoudigd. Gevolg hiervan is dat reeën inmiddels verspreid over vrijwel het gehele land voorkomen. Hiertegenover staat dat het Nederlandse buitengebied intensief door de mens wordt gebruikt en ingericht waardoor er onder meer geen plaats meer is voor grote predatoren. De mens bepaalt dus direct en indirect de leefomstandigheden van reeën. Dit legt een morele en wettelijke zorgplicht

op de mens om de gezondheid en het welzijn van het ree zoveel mogelijk veilig te stellen. Niet ingrijpen leidt namelijk tot overbevolking c.q. ruimtegebrek, waardoor voedselschaarste en stress optreden. Dit zijn omstandigheden waarin abnormale vatbaarheid voor ziekten ontstaat en ernstige gedragsafwijkingen voorkomen. Parasieten krijgen voorts grote invloed als gevolg van de verminderde weerstand, wat onherroepelijk leidt tot omvangrijke sterfte onder de reeën. Dit proces gaat naar het oordeel van de Vereniging gepaard met onaanvaardbaar veel dierenleed en de Vereniging vindt dit onethisch. De Vereniging is daarom van oordeel dat een consequent en actief beheer van de sterk gegroeide populaties reeën noodzakelijk is. Zij pleit voor aantallen die in evenwicht zijn met de leefomgeving en de daar geldende functies.

De gezondheids- en welzijnstoestand van een ree kan volgens veterinaire inzichten worden bepaald aan de hand van het al dan niet aanwezig zijn van ziekten, parasieten, gedragsafwijkingen en verstoorde fysiologische processen. Aantalsregulatie kan eveneens noodzakelijk zijn in verband met de belangen van bos-, land- en tuinbouw, verkeersveiligheid en volksgezondheid.

Verdeling taken

De laatste jaren zijn er een aantal zaken organisatorisch veranderd. Uit de vorige perioden hadden we te maken met een betaalde ambtelijke secretaris (Bernadine Strating-Meissner en Gerrit Jan Spek), daarnaast had de Vereniging Joke van Herp-Bruynius in dienst voor de Ledenservice en Administratie.

Met de komst van Gerrit Jan Spek werden al een aantal taken niet meer doorgeschoven richting Joke van Herp. Haar werk voor *Capreolus* verminderde sterk doordat de layout volledig door de nieuwe drukker werd verzorgd en kopy in toenemende mate

in digitale vorm werd aangeleverd.

Dit voorjaar is zoals u weet het DB uitgebreid met de heren Jaap van der Waardt (secretaris) en Rudolf van Heek (lid DB). Jaap doet nu alle secretariaats werkzaamheden die voorheen door de ambtelijke secretaris (kosten) werden uitgevoerd. Gerrit Jan Spek is ambtelijk secretaris af en doet alleen nog maar reewildtechnisch zaken, welke in een nieuwe overeenkomst met de Vereniging zijn vastgelegd. Het DB en LB was van mening dat ook de ledenadministratie kerntaak is van het DB en gelet de huidige automatiseringsprogramma's ook zonder arbeidskosten binnen het DB uitge-

voerd kan worden. Aanspreekpunt in deze is onze secretaris, de mutaties worden door Rudolf van Heek in de administratie verwerkt.

We vragen u nogmaals zoals eerder aangegeven in het voorgaande nummer. Het secretariaatsadres in uw administratie te veranderen in:

Secretariaat Vereniging Het Reewild
Kamillelaan 11
3925 RG SCHERPENZEEL
TEL/FAX 033-4691797

Aan allen, waarmee ik heb samengewerkt.

Door Joke van Herp-Bruynius

Foto: J. Hendriks

Aan alles komt een einde

Liever had ik iedereen persoonlijk benaderd, ik denk echter dat dit niet mogelijk is, daarom heb ik gekozen om via Capréolus dit berichtje te plaatsen.

Helaas moet ik u mededelen, dat ik genoodzaakt ben de functie van Ledenservice Et Administratie bij de Vereniging Het Reewild, na een periode van 16 jaar neer te leggen.

Met heel veel genoegen kijk ik terug naar de jaren dat ik met zoveel plezier bij de Vereniging Het Reewild heb gewerkt. Met de diverse besturen had ik een bijzonder goede verstandhouding. Zowel in de werk- als in de privé-sfeer heb ik fijne herinneringen. Graag wil ik echt iedereen bedanken voor deze plezierige tijd en de fijne samenwerking, voor sommigen onder u zelfs vanaf het begin.

Het begin

Op 2 juni 1984 werd mijn interesse gewekt door een advertentie in de Amersfoortse

Courant en mijn eerste contact met Theo Serraris en de Vereniging Het Reewild werd hierbij een feit. In 1984 bestond de Vereniging uit ongeveer 1200 leden. Het huidige aantal is nu bijna 2500 stuks. Het tijdperk van de typemachine werd langzaam maar zeker opgevolgd door de automatisering en er ontstond een 'echte' 'Ledenservice Et Administratie' van de Vereniging. Ik geloof dat de heer Eikelboom deze titel nog heeft bedacht. In de loop der jaren heb ik echt van alles voor de Vereniging Het Reewild mogen doen, het was niet alleen het bijhouden van de ledenadministratie en het verzenden van de acceptgirokaarten e.d., maar ook ervaring opdoen in de redactie van Capreolus. De eerste nummers werden met de hand gelay-out. In samenwerking met de heer Van Haafften werd de tweede druk van het boekje 'Reewild en Reewildbeheer' vervaardigd en er werd een nieuwe Ledenwerf-folder ontworpen, deze in samenwerking met wijlen Rien Poortvliet. De fraaie folder 'Eetbaar' kwam van de hand van Hans Stigter en Wim

de Vries. Plezierig was ook de wijze waarop de jaarvergaderingen werden voorbereid. Het waren stuk voor stuk bijzondere ervaringen.

De maand juni scheen bijzonder te zijn, want in juni 1997 werd mij door het bestuur van de Vereniging Het Reewild medegedeeld dat ik na 13 jaar op vrijwillige basis werkend, uitstakend had voldaan. Het bestuur besloot dan ook om mij dat jaar in vaste dienst te nemen. Bovendien was de administratie een stuk omvangrijker geworden. De Vereniging was intussen behoorlijk gegroeid.

Bedankt ....

Met zeer veel genoegen en overgave heb ik altijd mijn functie vervuld. Helaas heb ik mijn taak bij de Vereniging het Reewild officieel per 1 november 2000 moeten beëindigen. Ik dank iedereen van harte voor de fijne jaren en de prettige samenwerking en ik hoop dat het u allen goed gaat.

Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst is het spreekwoord

De Vereniging Het Reewild roept alle jeugdigen tussen 12 en 18 jaar die interesse voor het ree hebben te reageren.

Het is dus echt de bedoeling dat je zelf op deze oproep reageert.

Dit kun je doen door een briefje met je Naam, Adres, Plaats en Postcode en niet te vergeten je leeftijd (geboortedatum) op te sturen naar:

Vereniging Het Reewild
Kamillelaan 11
3925 RG SCHERPENZEEL

TEL/FAX: 033-4691797
E-MAIL : info@reewild.nl

Bij voldoende positieve reacties stuurt de Vereniging jullie een aanvraag voor het jeugdlidmaatschap. De Vereniging wil aan dit lidmaatschap inhoud geven door viermaal per jaar Capréolus een prachtig blad over reeën toe te zenden en verder het organiseren van b.v. jaarlijks een excursie of reeënspeurtocht, luchtbusksschieten enz, enz..

Dus reageer snel op dit prachtige aanbod voor 1 maart 2001.

P.S. Aan alle Capréolus lezers, geef deze oproep door aan familie, vrienden en kennissen.

Het jeugdlidmaatschap gaat f 25,- per jaar kosten.

Voor u gelezen

Door J.M. Smit

Deer, oktober 2000

Variatie in de lengte van de dracht van het ree

De dracht duurt over het algemeen 10 maanden en het hoogtepunt van het zetten ligt op 1 juni. De eerste vijf maanden bevindt de vrucht zich buiten de baarmoeder, daarna vindt implantatie plaats en duurt de groei tot voldragen vrucht wederom vijf maanden. Een vast gegeven is, dat deze beide periodes nagenoeg exact vijf maanden duren. Bevruchting vindt ook altijd plaats tussen eind juli en begin augustus. Toch zien we dat het zetten gebeurt van begin mei tot eind juni. Vanwaar dan die periode van + 20 en - 20 dagen vanaf 1 juni?

Volgens Roger Lambert hangt dat samen met de leeftijd en de voedingstoestand (van een gezonde geit) vijf maanden na het beslaan.

Een oudere geit heeft de eerste vijf maanden van de dracht de zorg van de kalveren, waarbij de melkproductie veel energie kost. Smalreeën hebben dat niet, ze hebben 'nog niet gezet' en kunnen het gehele jaar van hun volwassen bestaan aan hun conditie werken. Na de eerste keer beslaan hebben ze ook nog geen kalveren die hun aandacht vragen.

De enige periode, waarin de dracht verlengd zou kunnen worden is de periode van de 'groeisprong' (actieve groeifase) van het foetus buiten de baarmoeder tot de implantatie in de baarmoeder. Deze groeisprong vindt plaats vanaf begin januari. Deze snelle groei duurt meestal drie tot vier weken en hoe beter de voedingstoestand van de geit, hoe sneller deze implantatie voor elkaar is. Bij een smalree gaat dat dus veel vlugger (bijvoorbeeld in 10 dagen) dan bij een oudere geit. Het is juist deze periode, die de vrij lange gemiddelde zetperiode veroorzaakt. De 'baarmoedertijd' blijft altijd gelijk, dus het zetten zal wel weer vijf maanden na de implantatie plaats vinden.

En de kwaliteit van de kalveren? Indien de geit in een beduidend mindere conditie is,

zal ook de melkproductie minder zijn en de overlevingskansen en de groei van meer kalveren zal daardoor beïnvloed worden. (Dit is vooral te verwachten bij een te grote populatiedichtheid, let dus altijd op het conditieproduct - jms)

Stephen Ellwood legt uit, welke methodiek bruikbaar is en welke waarde er toegekend kan worden om de populatiedichtheid van onder andere het ree te bepalen door op willekeurig vastgelegde vierkanten van 100 m² het aantal plekken met boonsel van meer dan 5 keutels te tellen. De methode zou goed voldoen, maar vergt nogal wat voorbereidend werk, omdat eerst de vierkanten volledig boonselvrij gemaakt moeten worden. Ook kan het zijn, dat sommige vierkanten toevallig in ruig terrein vallen en dan is het niet eenvoudig om het boonsel op te sporen. Voor jachthouders die een vrij regelmatig terrein hebben met een redelijk vaste populatie zou het toch te overwegen zijn.

Wild und Hund, 23/2000

Voor degenen, die 'exotische' geweien zoeken: in de buurt van Essen is een bok met vier stangen geschoten, drie normaal en één in de bast beschadigde stang die langs de

zijkant van de kop groeide. Gewicht ontweide bok was 20 kilo, zwaar dus.

Misschien ook wel leuk om te vermelden is de vondst van twee met het gewei verstrengelde bokken, waarvan één nog net leefde. Een geweastang van een jonge bok zat klem tussen de pareling net boven de rozen van een oudere bok. Deze had nogal wat wonden opgelopen aan flanken en rug zodat de jager besloot tot een vangschot.

In België denkt men erover, de pijl en boog als jachtwapen toe te laten. Hoewel een en ander daar natuurlijk nog wel een wettelijke basis moet krijgen, is dit fenomeen in de Verenigde Staten al lang ingeburgerd. Het vergt heel wat ervaring om de dieren binnen de 30 - 40 meter te kunnen laten komen, al of niet met hoogzit!

Onze oosterburen zijn gecharmeerd van de overhandiging van een 'breuk' na het schot. Een reportage over een jachthouder die vaak gasten voor de jacht uitnodigt. Hij overhandigt (met het daarbij behorende ceremonieel) alleen een breuk, indien voldaan is aan de afspraken die voor de jacht zijn gemaakt. Schiet iemand tegen de afspraak een geit in plaats van een kalf, dan blijft de breuk achterwege en kan de jager zich gaan schamen.

Foto: J. Hendriks

Afgezien van het feit, of die breuk nou altijd even zinvol is, lijkt dit een goede stap om je daarover nader te beraden.

Wolfram Osgyan pakt weer eens een ballistisch thema bij de kop. Hoe komt het toch, dat wanneer het wild binnen de 25 meter staat, zo vaak krakkemikkig geschoten wordt?

Dat heeft enkele oorzaken.

- Omdat variabele kijkers vaak een groot objectief hebben, moeten ze hoog worden gemonteerd, waardoor de richtlijn en de looplijn wel 7 cm boven elkaar kunnen liggen. Staat het wild op 10 meter (dus onder de hoogzit), dan vliegt de kogel nog ongeveer 6 cm onder de richtlijn!
- Vanwege de korte afstand en omdat vaak vanuit de hoogzit geschoten wordt, moet men heel bewust rekening houden met de anatomie van het dier. Het kan er dan op neerkomen, dat je voor een bladschot vlak naast de wervelkolom moet richten.
- Vele jagers gebruiken een richtkijker, die ingesteld staat op 8 x of meer. Het gevolg is dan, dat doelen erg dichtbij onscherp gezien worden, waardoor nauwkeurig richten moeilijk wordt.
- De jager kan zich, vanwege het relatief

grote halsoppervlak, gemakkelijk laten verleiden om een nekschot te geven. Weet je dan niet precies waar de wervelkolom loopt en houd je geen rekening met het laagschot, dan schiet je de slokdarm of luchtpijp kapot. 'En toch kwam ik goed af...', is dan de verzuchting!

Hoe dichterbij je schiet, hoe lager of de kogel zit. Je moet dan dezelfde correctie toepassen als bijvoorbeeld op 250 meter (indien goed ingeschoten). Het zijn maar kleine afstanden waar we over praten. Al na 25 – 30 meter zit de kogel voor de eerste keer op het richtpunt, om daar omstreeks de 215 meter weer op uit te komen. Schiet je dus meer in de buurt van de 25 meter, dan is de 'afwijking' gering geworden, terwijl het schot vanaf de hoogzit dan ook al veel meer tot horizontaal genaderd is. Voor oprissing zie 'Alle kogels vliegen...', ISBN 90-70886-40-5.

American Rifleman aug/2000

Het is nu meer dan waarschijnlijk, dat het fenomeen van de koolstofvezellopen doorzet. Dit is een nieuw procédé, waarbij een heel dunne roestvrijstalen binnenmantel

omgeven wordt door een vrij dikke laag koolstof. De eigenschappen zijn dan, dat de loop niet heet wordt, zelfs niet na het afvuren van tientallen patronen achter elkaar, dat het gewicht van de loop wel met 80% af kan nemen (daardoor zal ook het totaalgewicht van de buks lager worden), de loop desondanks vele malen sterker is dan roestvrij staal en dat de slijtage van de trekken en velden beduidend geringer wordt omdat de temperatuur zo laag blijft. Het is ideaal voor wedstrijdschutters en bij het afgeven van veel schoten achtereen zoals in de Verenigde Staten op prairiedogs, een als schadelijk ervaren zoogdier. De nauwkeurigheid is ook uitstekend, maar de terugslag zal bij bepaalde kalibers hinderlijk kunnen zijn, omdat het bukgewicht zo laag is. (Het ligt in de bedoeling binnenkort een artikeltje te maken over de elektronische ontsteking (Remington) en deze kunststoflopen. Helaas in Nederland nog niet uit te proberen! – jms.)

Opmerkingen?

fax: 0562 44 39 59

e-mail: jan1.smit@wxs.nl

Capréolus capréolus

Die naam heb ik gekregen zoals iedereen een naam kreeg. Eenvoudige Nederlandse namen als Jan of Marie zijn gemakkelijk en foutloos uit te spreken. Maar langere, vooral buitenlandse namen zijn moeilijker juist en met de klemtoon op de goede plaats uit te spreken. Mijn naam bijvoorbeeld Capréolus wordt maar al te vaak verkeerd beklemtoond uitgesproken. En ik weet zeker dat u net als ik het ook geweldig irritant vindt wanneer men uw naam niet op de juiste manier uitspreekt. Ons tijdschrift heeft mijn naam gekregen, prachtig, maar in 9 van de 10 gevallen legt men de klemtoon op de ó en dat is onjuist. De klemtoon moet namelijk op de é liggen. Het is dus Capréolus en niet Capreólus. Dus zegt u nu nooit meer Capreólus maar wél Capréolus!

Het is even oefenen maar dan gaat het nooit meer fout.

Dank u wel!

Namens alle Capréoli op deze aardbol.

